

ВИДАННЯ КОМІСІЇ МІЖЦЕРКОВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПРИ КОНСИСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

Архипресвітер С. В. Савчук

ДО ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ
УКРАЇНСЬКИМИ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ
У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

ВІННІПЕГ — 1972 — КАНАДА

diasporiana.org.ua

ВИДАННЯ КОМІСІЇ МІЖЦЕРКОВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПРИ КОНСИСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

Архипресвітер С. В. Савчук

ДО ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ
УКРАЇНСЬКИМИ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ
У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

ВІННІПЕГ — 1972 — КАНАДА

Printed by Trident Press Ltd., Winnipeg, Manitoba, Canada

З М И С Т

	Ст.
1. Звіт голови Комісії Міжцерковних Зв'язків	5
2. Крутими Дорогами до Царгороду	33
3. Устрій і склад Вселенської Православної Церкви	51
4. Українська Православна Церква	52
5. Православна Церква в Польщі	54
6. Українська Православна Церква у вільному світі	54
7. Постанова нарад Ієрархів — 1961 р.	57
8. Номенклятурні пояснення	61
9. Джерельні пояснення	62

**ЗВІТ ГОЛОВИ
КОМІСІЇ МІЖЦЕРКОВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПРО НОВІШІ ПОДІЇ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
У ВІЛЬНОМУ СВІТІ**

(Предложений Консисторії УГПЦ в Канаді
на її засіданні, 8-10 червня 1972 р.)

I. ДОРУЧЕННЯ КОНСИСТОРІЇ

На засіданні повної Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді, що відбулося 16-18 грудня 1971 року, Високопреосвященніший Архиєпископ Михаїл, Заступник Митрополита, у своєму СЛОВІ згадав також і про деякі події, які в останніх роках мали місце в житті Митрополії УАПЦ на еміграції та УПЦ в США. Він зокрема звернув увагу на деякі постанови Надзвичайного Собору УАПЦ на еміграції, що відбувся 12-14 вересня 1969 року, та 7-го Собору УПЦ в США, що відбувся в жовтні 1971 року, і висловив думку, що настільки ті постанови відносяться до загальних справ цілої Української Православної Церкви, та оскільки в них згадується також і Українська Греко-Православна Церква в Канаді, — то нам треба близче над тими постановами застановитися та провірити, чи ми можемо з тими постановами солідаризуватися та під ними підписуватися.

Вислухавши завваги і рекомендацій Владики Михаїла та зваживши, що порушенні ним справи вимагають ширшого дослідження і розгляду, Консисторія винесла постанову, щоб це зробила Комісія Міжцерковних Зв'язків з тим, що вона, розглянувши справу основно, передасть Консисторії свої завваження, опінію та висновки у формі писаного звіту.

Виконуючи припоручення Консисторії, голова Комісії Міжцерковних Зв'язків зібрав і докладно проаналізував всі опубліковані та приступні йому звіти й газетні репортажі про діяння Надзвичайного Собору УАПЦ на еміграції та 7-го Собору УПЦ в США, а також деякі програмові статті, що з'явилися в „Українськім Православнім Слові”, пресовому органі УПЦ в США, та в інших виданнях, і на основі тих матеріалів поробив свої висновки, які, разом з виписками з тих же друків і матеріалів, що стосуються згаданих справ, подає Світлій Консисторії на її розгляд та евентуальні рішення.

ІІ. ПОСТАНОВИ НАДЗВИЧАЙНОГО СОБОРУ УАПЦ НА ЕМІГРАЦІЇ

Перед своєю смертю Митрополит Ніканор назначив був Архиєпископа Мстислава своїм заступником для того, щоб він, по смерті Митрополита, скликав Надзвичайний Собор Церкви для обрання його наступника. Згідно з цим бажанням Митрополита Ніканора Архиєп. Мстислав заповів Собор на 12-14 вересня 1969 року.

П'ять місяців перед Собором в „Українськім Православнім Слові”, в числі за травень 1969 р., в редакційній статті п.з. „Перед черговим іспитом” між іншим читаємо:

„... смерть бл. п. Владики Ніканора поставила очолювану ним митрополію УАПЦеркви в майже трагічне положення... (бо) кандидата, який міг би заняти місце покійного Владики Ніканора, не так легко сьогодні назвати... Тому, при визначені кандидата на становище Митрополита УАПЦ на Еміграції не обійтися без доброї ради і глибокого взгляду в цю справу всієї української православної громади у вільному світі сущої, **в першу ж чергу не обійтися без поради всіх українських православних єпископів та керуючих життям трьох наших митрополій установ...**”

„До Собору залишилось п'ять місяців часу, себто стільки, що дає змогу порозуміння коли не в усіх тут порушених справах, то хоч би щодо визначення кандидата, який був би достойним заняти осиротіле місце

Митрополита Української Автокефальної Православної Церкви на Еміграції.” (Підкреслення наші).

Але на ділі сталося інакше. Визначення і обрання Архиєпископа Мстислава на місце Митрополита Ніканора відбулось не тільки „без поради всіх українських православних єпископів та керуючих життям трьох наших Митрополій установ”, **але навіть без відома УПЦ в США**, в якій Архиєп. Мстислав крім єпископського служіння виконував також обов’язки голови Консисторії, та без відома й згоди Первоієпарха тої ж Церкви, Митрополита Іоанна. Тому Свящ. Собор Єпископів УПЦ в США, під головуванням Митрополита Іоанна прилюдно оголосив, що „**Архипастирське очолення Владикою Мстиславом Митрополії УАПЦ в Європі, без відома Церкви його теперішнього служіння, виключає його зо складу єпископів її, і спиняє його дальший провід Консисторії тієї Церкви.**” (Див. Послання Свящ. Собору Єпископів УПЦ в США, 29 вересня 1969 року).

Обираючи Владику Мстислава на місце покійного Митрополита Ніканора, Надзвичайний Собор УАПЦ на еміграції надав йому титул „**Митрополита УАПЦ**”, замість титулу „**Митрополита УАПЦ на еміграції**”, який то титул носив Владика Ніканор. В репортажі про Собор, який появився в вінніпезькому „Новому Шляху” з 1 листопада 1969 року (а може і в інших часописах), п. з. „**Собор УАПЦ на чужині**”, читаємо між іншим таке:

„Історичне значення Собору ще і в тому, що він **уважав себе покликаним** говорити в ім’я **всіх вірних** Української Православної Церкви — тих, що на рідних землях і за її межами сущих... В дусі цієї засади Собор однодушно вирішив надати новообраниму Митрополитові УАПЦ, Високопреосвященнішому Мстиславові титул Архиєпископа Київського і Переяславського, **Митрополита Української Автокефальної Церкви**, без додатку „на чужині” чи „у вільному світі”. Собор УАПЦ надав своєму новообраниму первоієпархові право й обов’язок „бути голосом душі” всіх вірних УАПЦ, в Україні і поза нею сущих”. (Підкреслення в оригіналі).

Комісія Міжцерковних Зв'язків уважає, що Собор УАПЦ на еміграції репрезентував лише одну, і то **найменшу** з трьох Українських Православних Митрополій у вільному світі, отже не був покликаний і не мав ніякого уповноваження говорити „в ім'я всіх вірних Української Православної Церкви”, а зокрема в ім'я вірних Української Греко-Православної Церкви в Канаді, бо наша Церква його до того не уповноважувала. Це був Собор УАПЦ на еміграції, і лише в ім'я вірних цієї Церкви він „був покликаний говорити”.

Стверджуємо також, що обранням Архієпископа Мстислава Митрополитом всієї УАПЦ, без попереднього порозуміння й згоди бодай двох других Митрополій — УГПЦ в Канаді та УПЦ в США, — Надзвичайний Собор УАПЦ на еміграції знехтував і поламав умови молитовного об'єднання трьох Митрополій, згідно з якими ці Митрополії становлять собою „одну духовну цілість, і у спільниних для себе справах нараджуються, порозуміваються і спільно виступають, як члени одної і тої самої Української Православної Церкви”. (Див. Комунікат другої Конференції представництв УПЦ в США і УГПЦ в Канаді з 12 травня 1957 р., та Соборне Послання з 30-го квітня 1960 року, яке підписали: Митрополит Іларіон, Митрополит Іоан, Архієпископ Михаїл, Архієпископ Мстислав, Архієпископ Генадій, Архієпископ Володимир, Єпископ Андрей, о. Протопресвітер С. В. Савчук, о. Протопресвітер Сергій Молчанівський (представник УАПЦеркви на чужині), о. Митрат Ф. Білецький, о. Митрат О. Мицик і о. Прот. Т. Ковалишин).

Крім цього уважаємо, що проголошення Архієпископа Мстислава Митрополитом всієї УАПЦ без додатку „на чужині”, чи „у вільному світі”, а до того з „правом і обов'язком „бути голосом душі” всіх вірних УАПЦ, в Україні і поза нею сущих”, — є аж надто претенсійне та неповажнене, а то й нерозумне. Таке поступовання пригадує нам давні часи, коли в Віnnіпезі одна особа з буйною уявою розсылала свої „послання” по всій Канаді і на них підписувалася „архицар”, „архипатріарх”, „архипапа”, або як коли

прийшло їй на думку. Невжє справді хтось вірить, чи повірить, що надавання та принимання високих урядових титулів — світських і духовних, до яких ні надавці, ні одержувачі не мають права, — вони цим підносять повагу і до себе самих і до справи, яку беруться репрезентувати, в цьому випадкові повагу Української Православної Церкви? Думаємо, що ні. Але охочих на незаслужені титули — не бракує. Особливо на титул Київського Митрополита. Вслід за Митр. Мстиславом зголосився другий претендент на Київський Митрополичий Престол, з такими самими претенсіями, правами й кваліфікаціями, як і Владика Мстислав. Є ним Архиєпископ Григорій з Чікаго, якого Четвертий Еміграційний Собор УАПЦ, що відбувся 25-26 грудня 1971 року, підніс до гідності „Четвертого Митрополита Київського і всієї України Української Автокефальної Православної Церкви відродженої 1921-го року в Києві”. (Див. „Наша Батьківщина”, Нью Йорк, 20 грудня 1971 року).

Ми не здивувалися б, як би скоро зголосився ще й третій кандидат на Київський Престол, скажімо з Європи, під претекстом, що Європа лежить ближче до Києва, ніж Америка, ѿ тому Київський Митрополит, з осідком у Парижі, або Лондоні, зможе легше управляти своєю Митрополією, ніж Митрополит з далекого Нью Йорку, або ще дальнього Чікаго.

Повертаючись до Надзвичайного Собору УАПЦ на еміграції, треба згадати, що він виніс ѿ таку постанову:

„Собор вітає Ієрархів, Духовенство та Вірних Української Православної Церкви в США і Канаді, висловлює своє признання й вдячність Ієрархії Української Православної Церкви на чужині, об'єднаної у трьох Митрополіях у вільному світі, за їх віддану й корисну працю на ниві Рідної Церкви та просить її подбати про скликання Собору Єпископів цих Митрополій, щоб здійснити не тільки молитовну, але й організаційну єдність Української Церкви”. („Рідна Церква”, Карлсруге, Німеччина, жовтень-грудень 1969).

У зв'язку з цією постановою Владика Мстислав написав листа до Собору Єпископів нашої Церкви (копію ви-

слав також нашій Консисторії). Лист датований 22 листопада й був наданий на пошту в Громбі, Онт. В тому листі просьбу Собору УАПЦ на еміграції про „**скликання Собору Єпископів**” Владика Мстислав аж чотири рази повторяє як „**покликання до життя спільного Собору Єпископів**”, що не є одне й те саме. На нашу думку цю постанову Собору треба інтерпретувати, як заклик до Єпископів трьох Митрополій зійтися на **спільні наради**, щоб на них **відновити** (не „здійснити”, бо вона була здійснена ще в 1957, 1960 роках) молитовну єдність та обговорити можливість здійснення також „організаційної єдності”, хоч що саме під „організаційною єдністю” Собор розумів, того ясно не сказано.

Натомість мову про „покликання до життя спільного Собору Єпископів трьох Митрополій” — треба розуміти як заклик до створення для трьох Митрополій одної спільнії і постійної ієрархічної зверхності або влади, очоленої спільним Митрополитом або й Патріярхом (бо й на цей титул дехто лакомиться).* Іншими словами — перетворити або переорганізувати три Церкви-Митрополії — в одну адміністраційну й ієрархічну одиницю.

В своєму листі Вл. Мстислав пише між іншим таке:

„Ця постанова Надзвичайного Собору УАПЦеркви була предметом пильної уваги Собору Єпископів Української Православної Церкви в США, що відбувся 7-го листопада 1969 року, який то Собор вповні згодився з потребою покликання до життя спільного Собору Українських Православних Єпископів, вважаючи цю потребу за неодзозвну конечністю”. А також, що цей Собор долучив йому „повідомити про це Собор Єпископів УГПЦеркви в Канаді та просити членів Вашого Собору Єпископів висловити їхню думку відносно покликання до життя спільного Собору Єпископів трьох наших Митрополій”.

*) Перший крок в цім напрямі Владика Мстислав уже зробив. У своїй телеграмі до президента Ніксона з 24 травня ц. р., з приводу відвідин Ніксаом Києва, Владика Мстислав підписався так: „Ваш брат у Христі — МСТИСЛАВ, Митрополит Української Православної Церкви в США і Первоієрарх православних українців у вільному світі”. (Див. „Українець в Австралії”, 18 червня 1972 р.).

Цей лист Архиєпископа Мстислава був предметом нарад нашої Консисторії, на її засіданні 28-30 листопада 1969 року, та нарад Священного Собору Єпископів 1-го грудня 1969 року. І Консисторія і Собор Єпископів мали поважні сумніви, чи Владика Мстислав справді мав доручення писати цього листа, бо ми вже мали відомості, що Собор Єпископів УПЦ в США не тільки що не займався „потребою” покликання до життя спільногоСобору всіх Українських Православних Єпископів, але навпаки — він рішив відложить цю справу на пізніше. А це тому, бо він (Собор) мав перед собою далеко важливішу справу до вирішення, а саме — як загоїти розкол, який наступив був у його складі в наслідок обрання Вл. Мстислава „Митрополитом УАПЦ”, без відома й згоди свого духовного зверхника, Митрополита Іоанна. І тому американський Собор Єпископів виніс таку постанову:

„Собор Єпископів одноголосно постановляє: Прикристи пеленою мовчання болісний процес, що мав місце у нашій Церкві, у вірі, що вічнодіюче Боже Провидіння даст нам сили віджити, відпустити з наших сердець всі ті болі, які ми пережили. В тій надії, до часу віджиття вказаних болів, ми не робимо тепер жодних спроб вияснень та погоджень, і віддаємо все Божому Провидінню, з вірою, що вічнотекучий час і щоденні потреби творчого нашого діяння дадуть нам змогу віджити і відпустити всі наші теперішні болі і тоді прийде час на дальші кроки, яких вимагає пекуча потреба поєднання всіх Українських Православних Церков поза межами нашої Батьківщини — України” (підкр. моє).

„Власноручно підписали: Митрополит Іоанн, Архієпископ Мстислав, Єпископ Олександер, Єпископ Іов”.

(„Вільна Думка”, Сідней, Австралія, в ч. з 23 листопада 1969 р.).

Отже ясно: Собор Єпископів УПЦ в США не тільки що не доручував Архиєп. Мстиславу писати до нашого Собору Єпископів у справі „покликання до життя спільногоСобору Єпископів”, але навпаки, він рішуче відложив ту справу до часу, коли всі болі, заподіяні його членом (Владикою Мстиславом) будуть „віджиті” — тобто, коли між

членами Собору настане замирення. Від дати Собору 7 листопада до дати листа Вл. Мстислава з 22 листопада — всього 15 днів часу, отже аж надто короткий час, щоб заподіяні болі загоїлися... Коли ж взяти до уваги, що Архієпископ Мстислав, висилаючи свого листа до наших Владик, того таки дня вислав його також до нашого пресового органу „Вісника” з просьбою його опублікувати, та що ця постанова Собору Єписоків вже перед тим була ним вислана до преси в Австралії, — то стане ясно, що йому йшлося головно про рекламу, мовляв, — ось, я один з-поміж Єпископів УГПЦ в США клопочуся про поєднання Українських Церков, а інші цим не інтересуються і відкладають на пізніше.

Розглянувши зміст листа, Священний Собор Єпископів УГПЦеркви в Канаді поробив до нього такі завваження: 1. Архиєп. Мстислав не подає тексту ухвали Собору Єпископів, на яку покликається; 2. лист не підписаний Первоієрархом, Блаженнішим Митрополитом Іоаном; 3. в листі не згадано представників Епархіальних управлінь, які також повинні брати участь у нарадах трьох Митрополій, і 4. лист не подає програми нарад. В виду цього всього наш Священний Собор Єпископів виніс таку постанову:

„Просити Консисторію нашої Церкви, яка отримала копію листа Високопреосвященнішого Архиєпископа Мстислава, повідомити його, що свою згоду на участь в нарадах трьох Митрополій наш Свящ. Собор Єпископів узaleжнює від програми їх та участі в них представників Церковних управлінь; як також від запевнення, що спільні ухвали будуть нашими Митрополіями належно дотримувані, чого, на жаль, досі не було”.

Листа Консисторія написала, але відповіді не отримала. Натомість Вл. Мстислав даліше провадив свою „об'єднуочу” акцію на сторінках преси. І так, в американській „Свободі” з 6 березня 1970 року, в статті п. з. „Рада Митрополії УПЦ в США”, підписана: „† Мстислав, Голова Консисторії”, між іншим читаємо:

„12 і 13 лютого ц. р. відбулася чергова сесія Ради Митрополії нашої Церкви... Вислухавши інформації про те-

перішній стан взаємовідносин між різними українськими православними церковними центрами, а в тім і зокрема щодо реалізації заклику Надзвичайного Собору Української Автокефальної Православної Церкви на еміграції з 1969 р., про покликання до життя спільнотого Собору Українських Православних Єпископів, Рада прийняла до відома всі ті заходи, що їх уже зробив Собор Єпископів нашої Церкви та схвалила просити Блажен. Владику Митрополита і членів Собору і далі наполегливо працювати у тому ж напрямку, не зважаючи на ті труднощі, переважно незалежні від нашої Церкви, що стоять на шляху до здійснення задушевного бажання всіх православних українців — бути об'єднаними поза Батьківчиною в одній Українській Православній Церкві”.

Які ті заходи і перед ким, що Собор Єпископів уже поробив, та які саме труднощі, незалежні від Американської Церкви, стоять на шляху до об'єднання, Архиєпископ Мстислав не каже й ми довідуємося про них з інших газетних донесень. І так, у „Свободі” з 18 лютого і в „Новому Шляху” з 7 березня 1970 року, у тотожній статті п.з. „Відбулась Річна Сесія Ради Митрополії УПЦ в ЗСА” читаємо між іншим таке (цитуємо за „Свободою”):

„Рада Митрополії підтримала проект, . . . який останніми часами знову підносив Владика Мстислав на форумі СКВУ (Світовий Конгрес Вільних Українців), щоб всі Митрополії створили постійний Собор Єпископів УПЦ у вільному світі. Висловились надії, що мимо різних перешкод — і то, до речі, зовсім не суттєвого порядку, — Єпископат, Консисторія, а також широкі круги вірних канадської Митрополії УГПЦ підуть на зустріч таким пропозиціям. Визнано, що перервані свого часу розмови в цій справі між Канадою і ЗСА необхідно поновити, і Рада уповноважила своїх членів — д-ра К. Варварова та д-ра М. Данилюка розпочати заходи в цій справі. Не виключене, якщо б була згода Єпископату, Консисторії та вірних УГПЦ в Канаді, цю проблему можна б представникам американської Митрополії поставити перед Собором УГПЦ, який має відбутись влітку цього року”.

Як пізніше виявилось, все це робилося й писалося виключно для реклами в пресі. Бо ні наші Владики, ні Консисторія ніякого повідомлення-листа не отримали ні від

самої Ради Митрополії, ні від Архиєпископа Мстислава, як Голови Консисторії, ні від Митрополита Іоанна, ні кінець-кінців від обраних Радою Митрополії посередників та представників на наш Собор, панів докторів Варварова й Данилюка, — і ми про наради й постанови Митрополичної Ради УПЦ в США довідалися тільки з преси!

Чотирнадцятий Собор нашої Церкви, що відбувся в 1970 році, вислухавши доповіді на тему п. з.: „Справа об'єднання Українських Православних Церков у вільному світі”, виніс резолюцію, в якій між іншим сказано:

„Тому, що питання поєднання трьох Митрополій... останнім часом часто дискутувалося в українській пресі в такому наслідственні, що нібито на перешкоді цього поєднання стоїть Українська Греко-Православна Церква в Канаді, — Чотирнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді пригадує, що справа поєднання трьох Митрополій була чітко з'ясована у Соборному Посланні, що його підписали Митрополити, Архиєпископи та представники виконавчих органів цих трьох Церков-Митрополій 30 квітня 1960 року. У тому Соборному Посланні, між іншим, писалося:

„Згідно з постановою спільних нарад ієрархів Української Греко-Православної Церкви в Канаді та Української Православної Церкви в США, в травні 1957 року в Нью Йорку, ми визнаємо, що поза межами України існує тільки одна Українська Православна Церква автокефальна, з устроєм соборноправним, — яка тепер складається з трьох Митрополій: Української Греко-Православної Церкви в Канаді, Української Православної Церкви в США й Української Автокефальної Православної Церкви на чужині (в Європі та в Австралії). Кожна з цих Митрополій живе своїм самостійним життям, як Церква в окремій державі. Але, хоч адміністративно самостійні, усі ці три Митрополії становлять собою духовну цілість, і, в разі потреби, спільно виступають, як члени одної і тої самої Української Православної Церкви...”

„Не зважаючи на те, що в минулому деякі спільно прийняті постанови були двома іншими Митрополіями нарушенні, — Чотирнадцятий Собор далі вірить в ідею поєднання Українських Православних Церков у вільному світі”

ті, але з тим застереженням, що таке поєднання не сміє нарушувати самостійного самоурядування Української Греко-Православної Церкви в Канаді, ані її автокефального і соборноправного становища, як окремої Церкви в окремій державі”.

На цю резолюцію 14-го Собору пресовий орган УПЦ в США, „Українське Православне Слово”, в числі за жовтень 1970 року, зареагував у дуже цікавий спосіб. Він, між іншим, писав:

„Варте уваги й бездоказове твердження, що, мовляв, „В минулому деякі спільно прийняті постанови були двома іншими Митрополіями нарушені”. В чому саме ті митрополії як цілість, як окремі церковні організми, а не окремі особи в них, порушили ті постанови — не подається”.

Отже „Українське Православне Слово” признає, що в минулому деякі спільно прийняті постанови **були нарушенні**, але аргументує, що їх порушили не „митрополії як цілість, як окремі церковні організми”, — але „**окремі особи в них**”. Та чи справді так? Ось кілька конкретних прикладів.

Як відомо, в листопаді 1963 року Архиєп. Мстислав їздив на Ватиканський Собор і там, — крім зłożення візити кардиналові Сліпому з піднесенням йому золотого хреста, та візити кардиналові Беа й іншим римо-католицьким достойникам, — він також відвув „прощу” до каплиці „святого” Йосафата Кунцевича і вислухав там Службу Божу... Поїздку до Риму Архиєп. Мстислав відвув **проти спільногорішення всіх трьох Митрополій**, під яким і він сам власноручно підписався, а також проти застережень з боку Митрополита Іларіона та проти волі свого духовного зверхника, Митрополита Іоанна. Якщо б на цьому було закінчилось, то можна б було говорити, що це було порушення спільної постанови не американською Митрополією, але „окремою особою”, за яке Митрополія не відповідає. Але на тому не закінчилось, бо Митрополія на своєму Соборі, що відбувся 23 жовтня 1964 року, Архиєпископа Мстислава за його поїздку на Ватиканський

Собор оправдала, і тим актом відповідальність за порушення спільного рішення трьох Митрополій перебрала на себе. І це проти сильного спротиву з боку первоієрарха Церкви, Митрополита Іоана. На своє оправдання Архиєп. Мстислав доказував, що й Митрополит Ніканор похваляв його поїздку до Риму, а що ні сам Митрополит Ніканор, ні Верховне Управління УАПЦ на еміграції цього не заперечили, то мусимо прийняти, що й Митрополія УАПЦ на еміграції спільну постанову трьох Митрополій нарушила. А та постанова звучить так:

„Українська Православна Церква вважає за неможливе для себе брати яку будь участь у цьому Соборі Римо-католицької Церкви. Уся наша багатовікова історія пестерігає нас проти такого кроку”.

Другий приклад. В листі до Митрополита Ніканора, з 28 травня 1957 року, ієрархи УГПЦ в Канаді й УПЦ в США писали: „Ми всі, нижче підписані, заявляємо, що ми не можемо визнати о. Доната за Єпископа”. Цього листа підписав також Архиєп. Мстислав. На спільних нарадах трьох Митрополій в 1960 році було однозгідно постановлено, що єпископ Донат „не належить до молитовно об'єднаної Української Православної Церкви”. В червні 1965 року Митрополит Ніканор нарушив цю постанову і проголосив що „Єпископ Донат є канонічним єпископом і жадної апробати чи визнання іншими Церквами не потребує”, отже й „апробати чи визнання” двох других Митрополій.

Третій приклад маємо таки з обранням Архиєпископа Мстислава „Митрополитом УАПЦ”, про що була мова вгорі; були й інші випадки, але й цих досить, як доказ, що 14-тий Собор мав причину говорити, що „деякі спільно прийняті постанови були двома іншими Митрополіями нарушенні”.

І ще один уступ у резолюції 14-го Собору не подобався пресовому органові УПЦ в США, а це вимога, що в спільних нарадах трьох Митрополій повинні брати участь також представники чи члени церковних управлінь — Консисторій. У згаданій статті „Українське Православне Слово” нас повчає:

„Не треба забувати, що у Вселенській Православній Церкві справи євангельського характеру, як хоч би справа чистоти віронавчання і судівництво за хиби й переступи в тому віронавчанні, належать до єпископів, за які вони, лише і виключно вони, несуть всю відповідальність”.

У відповідь вистачить сказати, що справа об'єднання трьох Митрополій в єдину Українську Православну Церкву, під одним ієрархічним проводом, як це пропагує Архиєпископ Мстислав, — це рішуче не справа „євангельського характеру”, ані справа „чистоти віронавчання”, але справа організаційно-адміністративного устрою „об'єднаної” Церкви, і як така відноситься не лише до компетенції єпископів, але також до нижчого духовенства і мирян — до цілої Церкви. Наша Консисторія складається з єпископів, священиків і мирян; такий же і склад наших Соборів. Подібно, і в дотеперішніх нарадах трьох Митрополій участь брали, крім єпископів, також члени церковних управлінь — Консисторій. І це не було і не є противне науці Вселенської Церкви, але згідне з нею. Можливо редактор „УПС” не знає, або не хоче знати, що згідно з науковою Вселенською Церкви охоронителями „чистоти віронавчання” являються не „лише і виключно” єпископи, **але всі вірні Церкви**. Це виразно підкresлили Вселенські Патріярхи в своєму Окружному Посланні з 1848 року, в якому заявляють:

„У нас ні Патріярхи, ні Собори ніколи не могли ввести чогось нового, тому що охоронцем Благочестя (Православної Віри) в нас є саме Тіло Церкви, цебто сам народ, який завжди прагне зберегти свою Віру незмінною, згідно з Вірою його батьків”. (Митр. Іларіон, „Православна Віра”, ст. 108).

ІІІ. ПЕРЕД 7-ИМ СОБОРОМ УПЦ В США

Пару тижнів перед 7-им Собором УПЦ в США, що відбувся 14-17 жовтня 1971 року, з'явилася в „Українськім Православнім Слові”, в ч. за жовтень 1971 р., редакційна

стаття на повних три сторінки п.з. „Напередодні Собору”, в якій намічено три важливіші проблеми, які Собор мав розглянути й вирішити, а саме: 1. підшукати „достойного кандидата” на місце покійного Митрополита Іоанна; 2. застновитись над справою „місця Української Православної Церкви в лоні Вселенського Православія”, та 3. посилити акцію за „об'єднання всіх православних українців у вільному світі в єдиній Українській Православній Церкві”.

Щодо першої проблеми, то редактор розв’язав її в коротких п’ятьох реченнях, — кандидат був лише один, — Архиєпископ Мстислав, — і його обрання було простою формальністю. За те справі „місця Української Православної Церкви в лоні Вселенського Православія” редактор присвятив половину статті, як найважливішій проблемі, над якою Собор мав застновлятися. Між іншим, він пише:

„Як досі наша Церква перебуває одірваною від традиційного центру Вселенського Православія, яким являється Царгородська Патріярхія, що віками була Українській Православній Церкві Церквою-Матір’ю. Щоправда, до перебування в одірваності нашу Церкву змушували, в головній мірі, незалежні від неї обставини. Але, нема де правди діти, в останніх десятиліттях і ми самі подекуди захоплювались нашим відокремленням від Вселенської Патріярхії в Царгороді. Та ще й досі дехто з нас вважає відокремлення (читай автокефальності — СВС) Української Православної Церкви за найбільшу чесноту й хизується нею.

Крім того, нам здається, ми аж надто заворожили себе терміном „автокефалія-автокефальний” і ще досі дехто серед нас... не хоче рахуватися з тим, що мало самому визнати свою Церкву за автокефальну й незалежну у своєму внутрішньому управлінні й, водночас, демонстративно ігнорувати приписи і традиції в цій справі Вселенської Православної Церкви ...

„Здобуття гідного місця в лоні Вселенської Православної Церкви зокрема необхідне нашій Церкві в США з огляду на безпосередню небезпеку, що заіснувала від часу, коли Москва здобула новий і добре озброєний бастіон, яким стала т. зв. „автокефальна Православна Церква Америки”.

„Наші позиції змінить здобуток належного місця для нашої Церкви в лоні Вселенського Православія, яке... мусить відповідати хоч би тому становищу, що його мала в Царгородській Патріярхії Київська Митрополія перед її насильним включенням до Московської патріярхії в 1686 році. Як Церква-Дочка давньої Київської Митрополії, Українська Православна Церква може мати тільки автокефальний статус, — себто повну незалежність у внутрішньому управлінні.

„Здобуття нашій Церкві поза Батьківчиною прав і привілеїв, що їх мала Київська Митрополія, влегше факт уневаження Вселенською Царгородською Патріярхією акту підпорядкування Київської Митрополії Московській патріярхії в 1686 році. Уневаження цього ганебного акту було довершено Царгородською Патріярхією в 1924 році т о м о с о м (урочиста грамота), яким надавалось автокефалію Православній Церкві в Польщі”.

Ми навмисне навели цей довший уступ про „місце Української Православної Церкви в лоні Вселенського Православія”, щоб наглядно показати, як наївно, а то й облудно автор статті представляє справу. Наприклад, він каже, що „ми аж надто заворожили себе терміном „автокефалія-автокефальний”, а за одним віддихом запевняє нас, що „Українська Православна Церква **може мати тільки автокефальний статус**”. І як би автор поклав був крапку — все було б гаразд. Але він продовжає і подає цілком фальшиву інтерпретацію „автокефального статусу” кажучи, що це „незалежність у внутрішньому управлінні”. А воно цілком не так, бо незалежність Церкви у внутрішньому управлінні — це **автономія**, а автокефалія — це **повна незалежність** Церкви як у внутрішньому управлінні, так і в зовнішніх зносинах з іншими автокефальними Церквами. Іншими словами, автокефальна Церква в ніякій формі не підлягає жодній іншій посторонній церковній владі і провадить всі свої справи — внутрішні й зовнішні — цілком самостійно.

Говориться в статті, що підпорядкування Царгородській Патріярхії конечно необхідне для УПЦ в США з огляду на безпосередню небезпеку для неї з боку Москвою

створеної „автокефальної Православної Церкви Америки”. Мимоволі насувається питання: Невже ж пресовий орган УПЦ в США аж так не довіряє ієрархії, духовенству та вірним Церкви, що боїться, що їх може затягнути до себе „автокефальна Православна Церква Америки”? А коли б хто із них і захотів до тієї „автокефалії” приєднатися, то хіба далекий Царгород міг би їх зупинити від цього, і якою силою? А подруге: Чи захотів би Царгородський Патріарх через українців наражуватися на ворожнечу з боку Московської патріархії? Бо хоч сьогодні Царгородський Патріарх не визнає Американської „автокефалії”, то хіба це запорука, що він не визнає її завтра? Прикладом змінливості наставлення Царгородської Патріархії до Московської може послужити її акт з 1924 року. Каже автор, що цим актом, томосом, Царгородська Патріархія уневажнила „ганебний акт з 1686 року” (промовчуючи при тому той факт, що цей „ганебний акт” був доконаний тою ж таки Царгородською Патріархією), надаючи автокефалію Православній Церкві в Польщі. Добре, але як довго те „уневажнення” проіснувало? Скорі по другій світовій війні Московська Патріархія анулювала автокефалію Церкви в Польщі, надану Царгородською Патріархією, як неканонічну, і Царгородський Патріарх разом з іншими патріархами з цим погодився. А тепер Православна Церква в Польщі, отримавши нову, „канонічну” автокефалію від Московської Патріархії, фігурує у списку Царгородської Патріархії як канонічна й рівнозначна з іншими автокефальними Церквами.

І ще такий факт: Коли в 1942 році Московська Патріархія кинула анатему на єпископат Української Православної Церкви, то Царгородська Патріархія, разом з іншими Патріархатами цей акт — не-християнський і протиукраїнський — апробувала. Коли ж додати ще й те, що хоч уряд УНР і церковні чинники кількаразово зверталися до Царгородської Патріархії, щоб вона визнала УАПЦ, і навіть не отримали жадної відповіді, то стане ясно, які надії можна на цю Патріархію покладати, як оборонця і захисника прав Української Церкви.

Але, щоб бути справедливим супроти Царгороду, треба сказати, що він не лише коштом українців догоджав Московській Патріярхії, але також і росіян приносив їй в пожертву, коли інтереси Царгороду того вимагали. Так, наприклад, Патріярх Атенагорас, в догоду Московській Патріярхії проголосив Російську Зарубежну Церкву неканонічною і заборонив своїм священикам служити з її священиками; а свій екзархат, — Російську Православну Церкву в Західній Європі, — заснований в 1931 році за Царгородського Патріярха Фотія II, Атенагорас в листопаді 1965 р. передав самочинно Московській Патріярхії — проти волі єпископату й вірних того ж екзархату. Правда, Російська Православна Церква в Західній Європі на це не погодилася й проголосила себе незалежною Архиєпископією, чого однак не могла зробити Київська Митрополія в 1686 році, бо Україна була поневолена Москвою.

Хто, отже, може запевнити, що одного гарного дня між Царгородом і Москвою не прийде до порозуміння також у справі Американської автокефалії, згідно з яким Царгород цю автокефалію визнає і дасть її право опікуватися всіма національними Православними Церквами в США? І де б тоді знайшлася УПЦ в США, будучи підлеглою Царгородові „на правах” Київської Митрополії з-перед 1686 року?

Впадає в очі, що в згаданій статті „Напередодні Собору” нічого не згадується про УАПЦ з 1921 року, крім вступної завважі, що 7-ий Собор УПЦ в США мав відбутися рік скоріше, але „на пропозицію покійного Владики Митрополита Іоана, Собор перенесено на 1971 рік, щоб одночасно й соборно відзначити 50-ту річницю І-го Всеукраїнського Собору відродженої Української Автокефальної Церкви, що відбувся в 1921 році в Києві”. Коли взяти під увагу, що автор статті дорікає українській православній спільноті за те, що вона „аж надто заворожила себе автокефалією”, а разом з тим пропагує підлеглість Царгородській Патріярхії, то нічого дивного, що він вперто промовчує ідеологію УАПЦ з 1921 року, яка відкидає всяку залежність чи підлеглість чужій церковній владі, в якій би

формі вона не була. Ось що говорять про це постанови І-го Всеукраїнського Собору з 1921 року:

- „5. Ніякого підлягання церкви окремого народу церкві другого народу бути не повинно.
- „6. Хто домагається впровадження, або заведення підлягання церкви одного народу церкві другого народу, той є супротивник Христової братерської церкви і **повинен бути виключений з церкви**.
- „7. Ні одверте підбиття примусом однієї церкви під владу другої, ні прикрите — **в формі автономії** — не може бути допущено у Всесвітній Церкві”.

(Див. „Діяння Всеукраїнського Православного Церковного Собору 1921 р.”, Київ, 1927, ст. 7).

Третью важливою справою, над якою 7-ий Собор УПЦ в США мав застановлятися, це „об'єднання всіх православних українців у вільному світі в єдиній Українській Православній Церкві”. До цього об'єднання, каже автор, уже частинно дійшло через створення спільного Собору Єпископів УАПЦ на еміграції та УПЦ в США, „які (вже) творять **фактичну цільність** та мають спільне ієрархічне очолення”. А коли „Собор поважно поставиться до постанови Собору УАПЦ з 1969 року про конечність **покликання до життя спільного Собору українських православних єпископів**” (чого на ділі той Собор не постановив, як це було вияснено вгорі), то цю „фактичну цільність” двох Митрополій (УАПЦ на еміграції та УПЦ в США) „легко можна довести й до формального акту — себто до органічної злуки двох Митрополій в один церковний організм, — в одну Церкву-Митрополію.

IV. ДОПОВІДЬ ВЛАДИКИ МСТИСЛАВА НА 7-МУ СОБОРІ УПЦ В США

7-ий Собор УПЦ в США відбувся в заповідній час, 14-17 жовтня 1971 року. У своїх постановах він пішов цілком по лінії, наміченій у вище обговореній статті та у вступній доповіді Владики Мстислава, яка своїм змістом

та термінолігією була тільки поширеним виданням тої ж самої статті. Центральною темою доповіді, як і статті, була справа „об'єднання всіх православних українців в єдиній Церкві” для чого, сказав доповідач, УПЦ в США „віддала багато щирого труду й чимало матеріальних засобів” (очевидно на подорожні видатки). А що дотепер ці труди не дали бажаних наслідків, за це винувата Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Дослівно:

„На протязі останніх 20 років відбулося кілька спільних конференцій єпископату і представників церковних управлінь цих трьох митрополій, що були присвячені загально-українським церковним справам. На жаль, від кількох років такі конференції не відбуваються... Існують підстави думати, що провід Канадської Митрополії не зацікавлений тепер у спільних конференціях.”

(„УПС” ч. листопад-грудень 1971 р.).

А в репортажі про Собор, що з'явився в „Свободі” з 22 жовтня 1971 року, читаємо між іншим таке:

„Серед неофіційних джерел можна було відчути, що дуже важливим фактором розбудови Собору Єпископів буде включення УГПЦ в Канаді. Хоч офіційно й існує молитовне поєднання з цією Церквою, все ж останніми роками помічалось віддалення цієї Митрополії від інших, і, мабуть, треба очікувати окремих дій з боку керівних органів УГПЦ в Канаді, щоб справу завершення спільногоСобору Єпископів можна було зреалізувати”.

Закид, що Канадська Митрополія віддалилася від інших Митрополій та що тепер не є зацікавлена у спільних конференціях — не відповідає правді. УГПЦ в Канаді даліше стоїть на засаді, схваленій трьома Митрополіями в 1960 році, що всі три Митрополії становлять „одну духовну цілість” та у спільних для себе справах нараджуються і виступають, „як члени одної і тої самої Української Православної Церкви”. — На жаль, дві інші Митрополії від цієї засади відступили, і, як було доказано вгорі, у справах, які близько дотикали й дотикають УГПЦ в Канаді, вони діяли самочинно — без порозуміння й згоди Канадської Митрополії. Щождо спільних конференцій, то ніхто

інший тільки Владика Мстислав перестав ними цікавитися ще від Ватиканського Собору. Не зважаючи на кількаразові спроби з нашої сторони, щоб мати конференцію, — ми не могли осягнути на це згоди з американського боку. А коли Владика Мстислав ніби й годився на конференцію то або з тим, щоб у конференції брали участь самі тільки єпископи, або щоб конференцію скликати в таких справах, які він від імені УАПЦ на еміграції, або й УПЦ в США **уже наперед їх для себе „вирішив” і проголосив у пресі**, а конференція мала б хіба тільки його рішення поблагословити, як ось у справі створення спільногоСобору Єпископів та підпорядкування Церкви Царгородській Патріархії, про що буде мова нижче.

V. ПОСТАНОВИ 7-ГО СОБОРУ УПЦ В США

Постанови 7-го Собору УПЦ в справі „введення УПЦ в лоно Вселенської Церкви” та в справі „об’єднання всіх православних українців” через „створення спільногоСобору Єпископів” — точно такі, як їх Владика Мстислав намітив у своїй доповіді; деякі уступи в постановах взяті дослівно з доповіді, що свідчить про їх авторство. Ось перша постанова:

„Вислухавши доповідь Вл. Архиєпископа Мстислава про стан і потреби Української Православної Церкви у вільному світі, Сьомий Собор УПЦ в США схвалив... долучити Соборові Єпископів УПЦ Церкви в США у найближчому часі довести до створення спільногоСобору Єпископів насамперед двох наших митрополій — УАПЦ в діаспорі і УПЦ в США, — що дійшли вже до єдності і спільногоЯ ієпархічного очолення. Головним обов’язком спільногоСобору Єпископів цих двох митрополій буде — довести до об’єднання всіх українських православних єпископів ув одному Соборі Єпископів Української Автокефальної Православної Церкви. Крім того... спільногоСобор Єпископів цих двох митрополій зобов’язаний подбати про привернення Української Православній Церкві... тих прав і привілеїв, що їх мала Київська Митрополія у Вселенській Православній Церкві перед 1686 роком,

тобто перед насильним підпорядкуванням її Московській патріархії". („УПС”, число за листопад-грудень 1971 р.).

Замітне в цій постанові те, що хоч спільний Собор Єпископів двох Митрополій має обов'язок приєднати до себе всіх інших єпископів і разом з ними творити „Собор Єпископів Української Автокефальної Православної Церкви”, то обов'язок підпорядкувати Українську Православну Церкву Царгородському Патріархові 7-ий Собор накладає на, і тільки на спільний Собор „двох митрополій”. Про це говориться також у другій постанові, з якої головніші місця тут наводимо:

„Виходячи... з історичних актів Українського Уряду з 1919 р., та Всеукраїнського Собору Церкви у 1921 р. про її повну незалежність від Російської Православної Церкви... Сьомий Собор Української Православної Церкви в США постановляє:

„1. доручити Соборові Єпископів УПЦеркви в США та УАПЦеркви в діяспорі поробити всі необхідні заходи перед Вселенською Православною Патріархією, як свою Церквою-Матір'ю, про привернення УПЦеркви того Канонічного Статусу, яким Вона втішалася до її насильного підпорядкування Російській Православній Церкві в 1686 році;

„2. доложити, на першому етапі, максимальних зусиль до створення спільного Собору Єпископів трьох Українських Православних Митрополій — УПЦеркви в США, УГПЦеркви в Канаді, УАПЦеркви в діяспорі, — а на другому етапі до їх ієрархічного завершення в єдиній Українській Православній Церкві... Сьомий Собор гаряче просить ієрархію і вірних УПЦеркви в Канаді також із свого боку присвятити найбільше уваги до проблеми об'єднання Українського Православія у вільному світі на базі єдиного Духовного Проводу”. („УПС” ч. 1, 1972).

Справа поставлена якнайясніше: найперше 7-ий Собор доручає **єпископам двох митрополій** „поробити всі необхідні заходи” для підпорядкування **УПЦеркви Царгородській Патріархії**, а вже потім, на другому місці і по доконанім факті, доложити „максимальних зусиль” до створення „спільного Собору Єпископів **трьох Митрополій**”. З цього виходить ясно, що якби який єпископ з-поза

двох Митрополій захотів об'єднатися з „Собором Єпископів двох митрополій” (УАПЦ і УПЦ в США), він мусів би згори погодитися на підлеглість Царгородському Патріярхові, — як на необхідну умову належати до спільногоСобору Єпископів.

До цього 7-ий Собор закликає також „Ієрархію і вірних УПЦЦеркви в Канаді”, яка впродовж цілого свого існування вірно й непохитно обстоювала її захищала ідею автокефальності, тобто цілковитої незалежності Української Православної Церкви від усякої чужої влади чи зверхності, отже й від зверхності Царгородської Патріярхії. Владика Мстислав добре знає, що УГПЦЦерква в Канаді за його покликом не піде, але йому йдеться про те, щоб він і далі міг перед непоінформованими говорити, що УПЦ в США „для справи об'єднання віддала багато щирого труду і чимало матеріальних засобів” та що не його вина в тому, що Ієрархія і вірні УГПЦ в Канаді „не зацікавлені тепер” об'єднанням.

Пропонуючи Українській Православній Церкві іти під Царгородського Патріярха, Архиєп. Мстислав, а за ним і 7-ий Собор покликається на „історичні акти Українського Уряду з 1919 р., та Всеукраїнського Собору Церкви у 1921 р.”, немов би справді Український Уряд та Всеукраїнський Собор пропонували підпорядкування Церкви Царгородській Патріярхії. Таке перекручення „історичних актів” — скрайно нечесне. Український Уряд проголосив УПЦЦеркву **автокефальною**, отже від усякої чужої зверхності, включно з Царгородською Патріярхією — **незалежною**; а коли він і звертався почерез свого посла до Царгородського Патріярха, то не для того, щоб Патріярх узяв Українську Церкву під свою владу, але щоб визнав її автокефальною. Цього визнання Патріярх відмовився дати.

Щождо Всеукраїнського Собору Церкви у 1921 році, то ось його постанови в цій справі:

„II. 12. Українська Православна Церква . . . є автокефальна, ніякому духовному урядові інших Православних Церков не підлегла і сама порядкує своїм церковним життям за провідництвом Святого Духа.

„II. 13. Українська Православна Церква, як автокефальна, є **вільним** членом Всесвітньої Соборної Апостольської Православної Християнської Церкви і лишається в непорушному братерському єднанні зо всіми Православними Церквами.

„III. 2. Устрій Української Автокефальної Православної Церкви, згідно з духом Христової віри, віднині є всенародно-соборноправний: всіма церковними справами порядкує сама Церква через: 1) Всеукраїнський Православний Собор . . . 2) Всеукраїнську Православну Церковну Раду з українських єпископів і представників від парафій” . . . (Діяння Всеукраїнського Православного Собору, Київ 1927).

На таких самих автокефальних і соборноправних засадах у 1918 році зорганізувалася і до нині існує Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Ось, що говорить про це Статут Церкви:

„1. Українська Греко-Православна Церква в Канаді є єдина, неподільна і самоуправна церковна організація українських православних християн на терені Канади; вона є частиною Єдиної Святої Православної Соборної Апостольської Східної Церкви і визнає віру, nauку і догми встановлені і приняті сімома Вселенськими Соборами Християнської Церкви . . .

„3. Найвищим законодатним тілом Української Греко-Православної Церкви в Канаді у всіх її дочасних і духовних справах є її Собор . . .

„31. . . єдиним правлячим і виконавчим органом Української Греко-Православної Церкви в Канаді у всіх її дочасних і духовних справах є Консисторія на чолі з Правлячим Єпископом . . .”

(Статут і Правила УГПЦ в Канаді)

Щождо зовнішніх відносин УГПЦ Церкви в Канаді з іншими Православними Церквами, то Надзвичайний Собор Церкви в 1951 році окреслив їх так:

„Надзвичайний Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді . . . стверджує, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді повстала на терені вільної канадійської держави волею українського населення в

Канаді, як його внутрішня потреба, без посторонніх впливів і допомоги, а так, як творилися Церкви в перших християнських віках, і тому має повне право і конечноу потребу на самостійне існування і розвиток на за-садах повної автокефалії. Згідно з цим Надзвичайний Собор постановляє:

„І. Обрати власну Єпархію Української Греко-Православної Церкви в Канаді найменше з трьох Єпископів;

„2. Проголосити, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді в своїх відносинах до інших Православних Церков є автокефальна”.

Цей Собор також заявив, іщо:

„Українська Греко-Православна Церква в Канаді і надальше вважає себе рівною сестрою всіх Православних Церков вільного світу і бажає бути з ними в молитовно-му єднанні”.

(Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ в Канаді
1951 р., ст. 48, 71)

Вище з'ясоване становище УГПЦ в Канаді рішуче від-кідає будь-яку залежність її від Царгородської Патріархії чи якої іншої чужої церковної зверхності, тому пропози-цію 7-го Собору УПЦ в США в цій справі ми рішуче від-кідаємо.

VI. „СПІЛЬНИЙ СОБОР ЄПИСКОПІВ СВ. УКРАЇНСЬКОЮ АВТОКЕФАЛЬНОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВІ”

Згідно з постановами Надзвичайного Собору Митрополії УАПЦ на еміграції з 1969 року та 7-го Собору Митрополії УПЦ в США, єпископи цих двох Митрополій проголосили, що вони від 18-го жовтня 1971 року творять „один спільний Собор Єпископів Св. Української Автокефальної Православної Церкви”. В своїм першім „Архіпас-тирськім Посланні” з тієї дати вони між іншим пишуть:

„Про це рішення (створення спільного Собору — СВС) сповіщаємо побожних наших Братів і Сестер в Україні

та по всьому світі розсіяних, і звертаємось водночас до решти українських православних Собратів Єпископів із закликом про щиру у Христі співдію з нами для найскоршого покликання до життя спільнотного Собору всіх українських православних Єпископів”.

Послання підписали: „Смиренні: † Мстислав, Митрополит, Голова Собору; † Марко, Архиєпископ, Секретар Собору; † Іов, Єпископ, † Орест, Єпископ — Члени Собору”.

Копію цього Послання Митрополит Мстислав прислав Архиєпископові Михайліві з такою допискою:

„При цій нагоді надсилаємо для Вашого відома, як діючого Зверхника УГПЦ в Канаді, Архипастирське Послання Собору Єпископів Української Автокефальної Православної Церкви. Вірю, що Ви поставитесь до нього уважно і з любов'ю”.

Отже маємо ще одну, нову церковну формaciю: „Святu Україnську Автокефальнu Православну Церкву”, до назви якої додано нелюбе Владиці Мстиславові слово „Автокефальна”, яким, як він писав, „ми аж надто заворожили себе”. Треба догадуватись, що Митрополит Мстислав погодився на це з двох причин: поперше, щоб задоволити почування УАПЦ на еміграції, яка устами свого Надзвичайного Собору 1969 року „виявляє глибоку пошану всім тим, хто в минулому і тепер дбав і дбає **про збереження автокефальностi** Української Православної Церкви”; а подруге — щоб заспокоїти Ієрархію і вірних Української Греко-Православної Церкви в Канаді, як дійсно автокефальної, яких 7-ий Собор УПЦ в США „гаряче просить також із свого боку присвятити найбільше уваги до проблеми об'єднання”.

Пише Вл. Мстислав до Архиєп. Михаїла, щоб постатися до „Архипастирського Послання” уважно. Ми це зробили й між іншим знайшли, що в ньому промовчується найважливіше, якщо не одноке завдання цього спільнотного Собору Єпископів, а це: „поробити всі необхідні заходи перед Вселенською Патріярхією” прийняти об'єднану УПЦеркву під свою зверхність. Але хоч у Посланні про це не говориться, то ці заходи продовжуються. В „УПС”,

в числі за лютий 1972, в статті про „зустріч з новообраним Первоієрархом” (Митрополитом Мстиславом) між іншим читаємо:

„Теперішньою найголовнішою проблемою стає введення УПЦ в лоно Вселенського Православія, очоленого Царгородським Патріярхом та об'єднання всіх православних українців ув одній Українській Автокефальній(!) Православній Церкві. І треба тішитися, що Боже Провидіння вложило кермо Церкви саме в досвідчені руки Митрополита Мстислава, який зможе перевести ці проблеми в життя”.

А в скрентонській „Народній Волі”, в числі з 17 лютого 1972 року, в допису з Бавнд Бруку, п.з. „Сесія Ради Митрополії УПЦ”, читаємо:

„На сесії присвячено багато уваги дальшому затісненню зв'язків із Вселенською Патріархією, і в цій справі ідуть посильні акції під керівництвом Митрополита Мстислава і Архиєпископа Марка. Ціль тих зв'язків — це привернення УПЦеркві прав Київської Митрополії з-перед 1686 року”.

Отже з боку Собору Єпископів ніби „Автокефальної” Церкви — „ідуть посильні акції”, щоб проміняти автокефалію — за автономію! Направду дивне поняття про зміст і значення автокефалії. А ще дивніше, що голова цього „спільногого Собору Єпископів” висловлює віру, що Архиєпископ Михаїл та всі ми разом з ним поставимось до цілей і плянів того Собору — „з любов’ю”!

VII. І ЩЕ ОДИН ЗАКЛИК

Коли цей звіт уже був написаний, ми довідалися з **преси** про ще один заклик до УГПЦ в Канаді, щоб вона приєдналася до акції Митрополита Мстислава. Цим разом заклик прийшов здалекої Австралії, де 1 і 2 квітня цього року відбувся 6-ий Собор УАПЦ в Австралії (тої частини Церкви, яка вважає себе в юрисдикції Митрополита Мстислава). На Соборі був та його очолював Митрополит

Мстислав. В часопису „Українець в Австралії”, в числі з 7 травня 1972 року, читаємо, що Собор виніс між іншими й таку резолюцію:

„Собор вітає Єпископат, Духовенство й Вірних УПЦ в США й УГПЦ в Канаді та просить милосердного Бога допомогти, щоб третя православна Митрополія УГПЦ в Канаді приєдналася до з'єднаних уже Собором Єпископів УАПЦ й УПЦ, для ліпшого росту й збереження в країнах поселення укр. еміграції Святої Української Православної Церкви на славу Богові й багатострадальному українському народові”.

По нинішній день ні Первоієрарх нашої Церкви, ні Консисторія ніякого безпосереднього повідомлення про цю резолюцію, в формі просьби до милосердного Бога, не отримали — ні від Консисторії УАПЦ в Австралії, ні від самого Митрополита Мстислава, і як би не часопис „Українець в Австралії”, ми були б нічого про неї не знали. Отже ще один приклад, як Владика Мстислав „об'єднує-поєднує” Українські Православні Церкви у вільному світі, — на сторінках преси!

VIII. ВИСНОВКИ

Проаналізувавши оголошені в пресі постанови Надзвичайного Собору УАПЦ на еміграції з 1969 року, та постанови 7-го Собору УПЦ в США з 1971 року, а також інші пресові звідомлення в справі запропонованого об'єднання трьох Митрополій — УАПЦ на еміграції, УПЦ в США та УГПЦ в Канаді — в „єдину Українську Православну Церкву з єдиним ієпархічним проводом”, Комісія Міжцерковних Зв'язків оцим констатує:

1. Хоч згадані Собори обговорювали й виносили рішення в справах, які безпосередньо дотикають Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, то ні одна, ні друга Митрополія не вважали за потрібне обговорити ті справи разом з канадською Митрополією. Навпаки, воно перше виносять свої однобічні постанови, а після то-

го через пресу закликають „Ієрархію і вірних УГПЦеркви в Канаді” ті постанови апробувати та приймати за свої. Таку поведінку не можна інакше назвати, як тільки явним виявом злодіїв волі та навмисним намаганням увести в блуд бодай менше поінформовану частину українського православного суспільства.

2. Комісія Міжцерковних Зв'язків уважає, що в наслідок постанов двох вище згаданих Соборів, та згідно з декларацією 7-го Собору УПЦ в США, що „УАПЦ в діяспорі і УПЦ в США — дійшли вже до єдності і спільногоЯєрархічного очолення”, — УАПЦ на еміграції, як окрема Митрополія, перестала існувати.

3. Тому, що постанова 7-го Собору Української Православної Церкви в США, про створення спільногоСобору українських православних єпископів, рівночасно доручає тому Соборові підпорядкувати Українську Православну Церкву Царгородській Патріярхії, Комісія Міжцерковних Зв'язків рішуче відкидає її (постанову), як противну автокефальній засаді Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Вінніпег, 19 травня 1972 р.

о. С. В. Савчук,
Голова Комісії Міжцерковних
Зв'язків.

КРУТИМИ ДОРОГАМИ ДО ЦАРГОРОДУ

(Додаток до „Звіту голови Комісії Міжцерковних Зв'язків про новіші події в житті Української Православної Церкви у вільному світі” — 19 травня 1972 р.)

1. Єпископ Мстислав визнає благодатність УАПЦ з 1921 р. та її Ієрархії

15 травня 1946 року, Архиєпископ Іоанн (Теодорович) прислав мені, як тодішньому адміністраторові Української Греко-Православної Церкви в Канаді, засвідчену копію листа, якого він отримав 13 травня того ж року від Єпископа Мстислава з Німеччини. Лист цей такого змісту:

У. А. П. Ц.
М С Т И С Л А В
Єпископ Переяславський

Оффенбах н. М
27 березня , 1946 р.

Його Високопреосвященство
Високопреосвященніший ІОАНН ТЕОДОРОВИЧ
Архиєпископ Української Автокефальної
Православної Церкви в Землях Державах
Америки і в Канаді.

Ваше Високопреосвященство!

Бажаючи послужити Українській Автокефальній Православній Церкві в Землях Державах Америки, або в Канаді, під батьківським проводом Вашого Високопреосвященства, урочисто свідчу, що визнаю і прирікаю вірність дотримання Автокефалії Української Православної Церкви в Землях Державах Америки і в Канаді та церковно-народної соборноправності її устрою, определеного Соборами Церков-Дієцезій в ЗДА і в Канаді.

Одночасно урочисто заявляю, що визнаю благодатність Ієпархії Української Автокефальної Православної Церкви в Зєднаних Державах Америки і в Канаді, Ієпархії, що відновила в собі функцію єпископського служіння актом Першого Всеукраїнського Православного Церковного Собору в Київі, в м. жовтні 1921 року, як також святотісні всіх тайн Церкви тією Ієпархією довершуваних тепер і довершених у минулому Церкви.

Віддаючи свою скромну особу на служіння Українській Автокефальній Православній Церкві в ЗДА і в Канаді свідомий, що приділ терену і функцій для мене, як єпископа, буде зроблено згідно з обов'язуючим там церковно-соборноправним устроєм, на що згори даю свою згоду.

Печать і підпис:

Мстислав Скрипник
Єпископ Переяславський.

Наводжу цього листа повністю, як важливий для історії Церкви документ. В ньому Єпископ (тепер Митрополит) Мстислав урочисто засвідчує, що він визнає благодатність Української Автокефальної Православної Церкви з 1921 року, та святість всіх тайн Церкви довершених і довершуваних Ієпархією тієї Церкви. Він також прирікає вірність дотримання Автокефалії і соборноправності Української Православної Церкви в Зєднаних Державах Америки і в Канаді.

На основі цього листа Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді без вагання і з чистою совістю рекомендувала Надзвичайному Соборові, що відбувся 12-13 листопада 1947 року, обрати Єпископа Мстислава Правлячим Єпископом (Первоієпархом) Української Греко-Православної Церкви в Канаді, що цей Собор і зробив, надаючи йому титул Архиєпископа Вінніпегу і всієї Канади.

На жаль, треба сказати, що Архиєпископ Мстислав дуже скоро зламав своє вроčисте приречення про „дотримання Автокефалії Української Греко-Православної Церкви в Канаді та церковно-народної соборноправности її устрою” і вже до року по його обранні на становище її Первоєпарха він, **без відома й згоди Консисторії** почав робити заходи, щоб підпорядкувати як Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, так і Українську Православну Церкву взагалі Царгородській Патріярхії. Ось важливіші приклади тих заходів, які він продовжує від 1948 року по нинішній день.

2. Перші відвідини грецького Архиєпископа Атенагораса

20 і 21 жовтня 1948 року, Архиєпископ Мстислав у супроводі о. Володимира Слюзаря з Монреалу й о. Івана Гундяка (тепер Архиєпископ Марко) відвідав у Нью Йорку Архиєпископа Атенагораса, теперішнього Патріярха, і мав з ним довшу розмову на тему Української Православної Церкви взагалі, а про Українську Греко-Православну Церкву в Канаді зокрема. Про ці відвідини довідуємося із спогадів о. Івана Гундяка п. з. „У світлі фактів”, які він опублікував у нью-йоркському „Українськ. Православному Віснику”, в числі за травень-червень 1950 року. Розказує о. Гундяк, що в часі розмови Архиєпископ Атенагорас запропонував Архиєпископу Мстиславові, щоб він очолив Українську Православну Церкву в Америці, яка знаходитьться в складі Грецької Архидієцезії Північної Америки та яку тоді очолював Єпископ Богдан, — бо ніби сам Архиєпископ Атенагорас, ані вірні не були з Єпископа Богдана задоволені. Далі читаємо:

„Владика Мстислав відповів, що над пропозицією подумає.

„Так і гаразд, сказав Архиєпископ Атенагорас. Розважте добре, але прошу вас мати на увазі те, що напевно скоро буде скликаний Собор Української Православнії Церкви в Америці”. А далі почав розпитував-

ти Владику Мстислава і прот. Слюзаря про УГПЦеркву в Канаді. Коли ж дізнався, що ця Церква має до 250 церковних громад, що має колегію і духовну семінарію, що державна статистика рахує православних українців на 120 тисяч, знову почав натякувати, що добре було б, щоб ця Церква підчинилася під юрисдикцію Всел. Патріярхату та увійшла в склад Грецької Архидієцезії. Тут Владика Мстислав зауважив, що православні українці стремлять до скликання все-українського (поза батьківщиною) Собору, якого метою буде їх повне обєднання в одній Церкві. Що ж до звязків з Патріярхатом, то Українська Православна Церква рада б їх мати, але не як частина Грецької Архидієцезії, а як самостійна Церква, що мала б **ті самі привілеї, які мала колишня Київська Митрополія**, заки, з порушенням св. Канонів, була підчинена московській патріархії” (Підкреслення мое — СВС).

Отже ясно, що Архиєпископ Мстислав ще в 1948 році почав думати про підкорення Української Православної Церкви Царгородській Патріархії.

Довідавшись про пропозицію Архиєпископа Атенагораса, щоб Архиєпископ Мстислав очолив Українську Православну Церкву в Америці, наша Консисторія на своєму засіданні 27 жовтня 1948 року, винесла постанову, що Архиєпископ Мстислав міг би це зробити лише під умовою, що Американська Церква постанововою свого Собору та за згодою Архиєпископа Атенагораса вийде зо складу Грецької Архидієцезії та стане самостійною; а також, що очолення її Архиєпископом Мстиславом нічим не сміє нарушити автокефального статусу Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

3. Лист Архиєпископа Мстислава до о. Івана Гундяка, але призначений для Архиєпископа Атенагораса

Собор Української Православної Церкви, очоленої Єпископом Богданом, був заповіджений на 8-9 грудня 1948 року, й деякі священики тієї Церкви, за згодою а то й спонукою Архиєпископа Мстислава, повели акцію, щоб

Собор усунув Єпископа Богдана, а на його місце обрав Архиєпископа Мстислава. А що таке обрання мусіло б бути затверджене Архиєпископом Атенагорасом, то Архиєпископ Мстислав написав до о. Гундяка довшого листа з тим, щоб він переклав його на англійську мову й доручив Атенагорасові, який тоді вже був обраний Царгородським Патріархом, але до Істамбулу ще був не виїхав. Маємо лише англійський переклад того листа, зміст якого, перекладений на українську мову є такий:

„Дорогий Отче Іване!

Тому що я ще необізнаний добре з англійською мовою, прошу передати Його Святості, Вселенському Патріархові-Електові, мою опінію відносно становища Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Я ніколи не легковажив потребою звязків нашої Церкви з Святою Вселенською Патріархією. Я завжди молився, щоб Свята Вселенська Патріархія взяла під свій патронат і верховну юрисдикцію цілу Українську Православну Церкву в екзилі, — що є також щирим бажанням нашого народу, поневоленого тепер режимом ССР. В цьому напрямі я невпинно працював впродовж останніх трьох років (отже виходить, що й тоді, коли зголосувався на єпископське служіння в УГПЦ в Канаді та прирікав „вірність дотримання“ її Автокефалії — СВС). На жаль мої змагання були до певної міри перешкоджені „партизанською війною“, яку провадять деякі корисливі ієархи, а точніше кажучи — самозваний Митрополит Огіенко. Я щиро надіюсь й молюся, що Його Святість, новообраний Патріарх, розгляне можливості для Української Православної Церкви в теперішній ситуації. Не може бути найменшого сумніву про конечність обєднання всіх православних людей під юрисдикцією Святої Вселенської Патріархії для того, щоб боронити нашу Святу Віру перед політичною агресією з боку уряду ССР, який використовує Московського Патріарха, як своє знаряддя. Як Архиєпископ Північної і Південної Америк, теперішній Святий Вселенський Патріарх виявив багато прихильності до Української Православної Церкви в Америці. Надімося, що Його Святість виявить таку ж саму прихильність і до Української Греко-

Православної Церкви в Канаді, а там і до всіх українців Православної Віри, розпорощених по всьому світі.

Я поділяю Ваш погляд про неможливість мати „дуалізм у церковній юрисдикції”, але як би я був обраний ієархом Української Православної Церкви в Америці, такого дуалізму не було б.

Щоправда, нам тепер неможливо скликати загальний Собор Канадської Церкви, яка має свої парафії від Атлантику до Пацифіку, щоб на ньому схвалити потрібні резолюції та зміни в Статуті й Правилах, які Ви так вдатно пропонуєте. Я лише можу сказати, що Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді радо погодилася на мої відвідини Його Святості 20 і 21 жовтня, а це вже само собою показує, яке є наставлення виконного органу моєї Церкви.

Подруге, я не вважаю себе Архиєпископом в юрисдикції Митрополита Полікарпа. Українська Греко-Православна Церква в Канаді вважає себе Церквою-сестрою Української Автокефальної Православної Церкви в екзилі, як рівно ж всіх інших Православних Церков. Я не був призначений Митрополитом Полікарпом, але був обраний Собором Української Греко-Православної Церкви в Канаді в листопаді 1947 року, яка (Церква) є окремим і незалежним церковним організмом, що існує в границях Канади і провадить свою діяльність на основі своїх законів.

Як би я був обраний, за благословенством Його Святості, очолити Українську Православну Церкву в Америці, я був би зобовязаний просити Його Святість поблагословити також мое єпископське служіння в Українській Греко-Православній Церкві в Канаді, яке я прийняв згідно з однодушним рішенням її загального Собору. Таке благословення усунуло б „дуалізм юрисдикції”. Розуміється, що дальший „де факто” і „де юре” статус Української Греко-Православної Церкви в Канаді був би сформульований **в цілковитій згоді з інструкціями Його Святості**.

Щодо кампанії, яку веде проти мене Др. Іларіон, то вона такого характеру, що не заслуговує на серйозну увагу. Ви знаєте аж надто добре, що Др. Огієнко має заслужену репутацію обмовника.

І нарешті щодо о. Івана Теодоровича: Я переконаний, що якщо він дорожить священною справою нашої Святої Віри, — то він зрезигнует. Бо лише в цей

способів він зберіг би бодай слід поваги серед наших людей. В противному разі його парафії евентуально приєднаються до канонічної Церкви. **Всі його тайни, хоч би виконані в добрій вірі, мусіли б бути віправлені**, якщо б Його Святість на це дозволила, щоб у цей спосіб створити сильний організм Української Церкви в Західній півкулі (підкр. мое — СВС).

Хай Бог береже Вас.

Ваш у молитвах

МСТИСЛАВ"

Про вище наведеного листа, призначеного для Патріярха, як і про багато інших заходів з боку Архиєпископа Мстислава в справі підпорядкування Церкви Царгородській Патріархії, — Консисторія нічого тоді не знала; все це робилось потайки і виявилось аж роками пізніше, коли Архиєпископ Мстислав уже не був з Канадською Церквою. Отже Консисторія не знала ні про його доноси на Митрополита Іларіона й Архиєпископа Іоанна, ні про те, що він так скоро зламав „урочисту заяву”, що вповні визнає благодатність Ієрархії УАПЦ з 1921 року, як також „святість всіх тайн Церкви тією Ієрархією довершуваних тепер і довершених у минулому”, і вже по двох коротких роках безсоромно заявляє, що всі тайни Архиєпископа Іоанна „мусіли б бути віправлені”.

4. Собор Американської Церкви обирає Архиєпископа Мстислава

Заповіджений Собор Української Православної Церкви в Америці, очоленої Єпископом Богданом, відбувся 8-9 грудня 1948 року. Він обрав Архиєпископа Мстислава „на становище Архиєпископа” Церкви, а Єпископа Богдана затримав у характері єпископа-помічника. Щоб ця постанова Собору ввійшла в силу, вона мусіла ще мати й затвердження Архиєпископа Атенагораса, але він такого затвердження не дав, і Єпископ Богдан дальше залишився на чолі тієї Церкви.

Поїздка Архиєпископа Мстислава до ЗДА в часі згаданого вгорі Собору та його згода прийняття обрання „на становище Архиєпископа” Американської Церкви відбулося без відома й згоди Канадійської Консисторії. Коли ж вона довідалася про це з пресових повідомлень, то на своєму засіданні, що відбулося 15 лютого 1949 року, винесла постанову, в якій просила Архиєпископа Мстислава дати вірним Канадійської Церкви вияснення про його обрання, а зокрема запевнити їх, що воно нічим не нарушує основних зasad Канадійської Церкви. Він цього не зробив, а в своєму листі до о. Івана Гундяка з 17 лютого 1949 року, ось так висміяв вимогу та становище Консисторії:

„Що торкається Канади, мої консисторські „баштушки” закрутилися так, що вже трятуть почуття міри й дійсності і роблять дурниці, які лише їм пошкодять... В вівторок 15. 2 „моя” Консисторія зібралася перший раз у мене і думали-радили „над американською справою”. Як наслідок, — сьогодні одержав від Консисторії відпис ухвали того засідання, в якій вони просять мене дати вірним вияснення щодо американських справ і то в формі, яку я знайду відповідною, а в тому виясненні „запевнити, що основні засади Української Греко-Православної Церкви в Канаді остануть незміненими”. Про ці засади говориться на вступі ухвали, а є ними неясно спрецизоване „самостійництво”. Очевидно не думаю на цю тему писати „архіпастирського листа”, **бо не все ще можна подати до відома...** Над відповідю зацікавленим консисторським отцям ще думаю... Я пробую говорити до розуму, але бачу, що в Вінніпегу з'явилася якась муха, яка покусала де кого й з посвяченіх...”.

Не отримавши від Архиєпископа Мстислава відповіді на своє прохання з 15 лютого, Консисторія скликала дві ширші наради, які відбулися 12 березня і 2 квітня 1949 року, та в яких крім членів Консисторії брали участь також декілька запрошених осіб з-поза Консисторії, між ними проф. Іван Власовський, близький приятель та головна підпора Архиєпископа Мстислава. Головним предметом нарад було питання: Якщо б Царгородський Патріярх затвердив обрання Архиєпископа Мстислава архиєпископом

Американської Церкви і тим самим прийняв його під свою зверхність, то як Архиєпископ Мстислав уявляє собі його даліше відношення до Канадійської Церкви? Точніше: чи міг би він рівночасно очолювати дві окремі й відмінні Церкви — Українську Православну Церкву в Америці, що є частиною Грецької Архидієцезії, і Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, що є автокефальна?

Проф. Власовський, як знавець церковного канонічного права пояснив, що такий дуалізм неможливий; що Архиєпископ Мстислав міг би очолювати лише одну Церкву, або другу, але не обі разом. Ale, продовжає проф. Власовський, чого Канада так боїться зверхності Патріярха? Ось Київська Митрополія до 1686 року була в юрисдикції Царгородського Патріярха, і була майже автокефальна. Отже чому б і Канаді на таке не погодитися?

Зо свого боку Архиєпископ Мстислав пробував вияснити, що коли Собор Канадійської Церкви в 1947 році ухвалив, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді і на далі залишається самостійною і незалежною, то автором тієї резолюції був ніби він. A далі каже: „Але з цим справа така, як на війні: не можна триматися уставу, як сліпої стіни. Я ніколи своє особисте не ставлю по над загальному, але хочу ясно знати, що станеться, як би я був Патріярхом затверджений?”

Однозгідна відповідь членів Консисторії була: Як би він пішов під зверхність Царгородського Патріярха, Канадійська Церква це осудила б, і він мусів би зі становища її архиєпископа зрезигнувати. Це, однак, Архиєпископа Мстислава не переконало і він вперто продовжував свою кампанію, щоб увійти „в склад Вселенського Православія” надіючись, що Канадійська Церква таки остаточно погодиться піти за ним під зверхність Патріярха, як це ясно видно з його листування з о. Гундяком. Ось деякі витяги з того листування:

Листопад 1948: „Я переконаний, що при допомозі Патріярха Атенагораса ми маємо всі дані за тим, щоб привернути нашій Церкві те становище, що його вона мала перед 1686 роком. До здійснення цього бере-

мось з чистими руками й нелукавим серцем, а тому я певний, що Господь допоможе нам в цій великій справі”.

15 січня 1949: „Прочитавши моого листа побачите, що цілу справу ставлю в площині служіння лише УПЦ в Америці. Іначе й не може бути так з огляду на становище Патріярха, як і становище, що його в останніх тижнях заняли два (!) члени „моєї” Консисторії, які явно почали страшити греками. Я ж, свідомий ваги наявності в складі єпископату Вселенської Патріярхії єпископа-українця (в повнім розумінні того слова), прийшов до остаточного переконання, що дісно справа двох юрисдикцій річ не натуральна, тим більше, що справа навязання духовного звязку УГПЦеркви в Канаді з Вселенською Патріархією може бути вирішена лише на Соборі, який міг би відбутись найскорше десь в осені б.р.

Канада мала і має всі шанси бути наріжним камнем обєднання православних церковних організмів поза Україною, нажаль, на провідних становищах в Канаді. Церкви знаходяться одиниці, які досі мають змогу впливати і які „не потребують чужих визнань й самі не хочуть нікого визнавати”. Я ж хочу служити не тільки Канадській Церкві, а цілій Українській Православній Церкві, Церкві цілого українського народу, а тому й прийшов до переконання, що обрання мене Собором УПЦ ((Української Православної Церкви в Америці — СВС) треба вважати, як перст Божий...

Наколи б Патріярх затвердив мене лише для УПЦ в Америці, я певний, що це рішення добродійно вплинуло б на Канаду й визволило ті сили її, що досі змушені дримати. Це рівно ж є причиною, що переконала мене рішитись на служіння лише в УПЦ.

Оце, Отче, головніші міркування, що довели мене до рішення написати Патріярхові листа, в якому даю свою згоду прийняти його затвердження без застережень, ставлю лише одну умову, що мое служіння під зверхністю Вселенського Престолу буде часово обмежене лише до УПЦ в Америці”.

28 січня 1949: „Від п. Д. Андрієвського одержав листа, яким він сповіщає про свою візиту в Патріярха 19. I. та пересилає копію свого листа Патріярхові, в якому він загально представляє потреби Укр. АПЦер-

кви та її бажання бути в звязку з Вселенською Патріярхією... М. ін. п. Андрієвський пише, що Патріарх розпитував про мене й мої відносини з Єпископатом УАПЦ в Європі і єп. Богданом. У звязку з цим п. Андрієвський відповів, що мое затвердження Патріярхом було б радо привітане й Митрополитом Полікарпом і всім українським загалом...

Дав би Господь, щоб переборолося всіх внутрішніх і зовнішніх ворогів та якось навязалося стабільний контакт з Вл. Атенагорасом. Тоді б і на терені Канади й на терені Америки легше було б довести все до ладу. Видко цього свідомий всесвітній й старається використати час, щоб принаймні відсунути ще на деякий час хвилину впорядковання нашого церковного подвірка”.

17 лютого 1949: „... Між ін. редактор часопису „Неділя” пропонує розпочати акцію за масовою висилкою до Царгороду телеграм, в яких би осуджувалося поведінку Богдана і Іларіона та просилося про довіря до мене. Над цією пропозицією, на мою думку, варто зупинитись, а може й використати її так само на терені ЗДА і Канади. До Європи пишу, щоб робили так, як ім підказує сумління та що проти висилки телеграм нічого не маю. Про цю акцію сповіщаю Вл. Митрополита, як і решту наших осередків в Англії, Франції, Бельгії і в Аргентині. Думаю, що цей галас ніскільки не зашкодить, а переконає Патріярха, що українці є скрізь і яке їхнє відношення до мене.

Хотів би знати, як Ви дивитеся на цю пораду і чи не варто було вжити її **на терені ЗДА і Канади**. Особливо вважаю, що добре було б, наколи б кожна парафія УПЦ в ЗДА вислава коротку депешу, яку б підписав в імені власному і духовництва парох. Ця депеша могла б мати такий зміст: „Св. Патріярх... Стурбовані шкідливою для Церкви поведінкою єпископа Богдана і митр. Іларіона Огієнка, просимо Вашу Святість про довіря до Архиєпископа Мстислава. Підпис...”. Замість „стурбовані”, може бути „обурені”, в кожнім разі щось подібного до цього змісту. Думаю, однак, що доцільним було б, щоб подібна акція відбулася одночасно і в Європі й тут...

Як вже телефонував Вам, митр. І. Ог. (І. Огієнко — CBC) виїхав в понеділок до ЗДА. Думаю, що це все в порозумінні з єп. Богданом... Ця подорож мо-

ж'є мати й добрі для нас наслідки, коли приміром Богдан і Іларіон візьмуть тай „пересвята” Івана Теод. Це було б безмежно цікавим і — несподіваним для багатьох...

Знаю, Отче, що Ви змучені до щенту. Я сам від 10 рано до 1-2 вночі за машинкою. Найгірше, що часом чуємося самітніми, але, знову таки, йде боротьба за правду (!), а не нашу особисту вигоду. Чи ж вільно нам вмити руки, а що головне — допустити до Христового Виноградника торгашив Божими правдами. Я рівноож постановив до решти віддати себе справі очищення нашого церковного ґрунту від хабаззя і бур'янів. Це робота невдячна, але яка ж вона шляхотна. Ні, нам треба бути оборонцями Христової Правди. Я щодня маю гору листів з цілого світу й у всіх одне: Владико, Ви лише один в стані вивести Укр. Прав. Церкви на дорогу радості і розвитку, Ви лише один зможете здобути для неї гідне місце серед інших Православних Церков. Я не раз плачу над цими листами, зворушений довірям до мене дуже недосконалого. Однак, ці листи, ці зворушливі й повні теплоти слова зобовязують, а тому вперто треба й далі прямувати до перемоги світла над тінями”.

23 квітня 1949: „М. ін. Патріярх знов коштував мене \$24, бо вислав йому Великоднє привітання. Цікавий чи відповість, бо в таких випадках завше відповідав всім єпархам. Наколи не відповість, або відмахнеться архісекретарем — не пошкоду ще \$25 й спитаю — Чи Його Св. одержали мою телеграму з Великоднім привітом? В мойому житті був уже раз такий випадок і одна дуже високопоставлена особа таки мусила відповісти”.

5. Пересвята Архиєпископа Іоана Теодоровича

Помимо всяких старань як з боку самого Архиєпископа Мстислава, так і з боку його прихильників, Патріярх його обрання на місце Єпископа Богдана не затвердив. І нічого дивного. Українська Православна Церква в Америці, яку очолював Єпископ Богдан і так була в складі Грецької Архидієцезії, отже яка користь для Патріархії міняти Єпископа Богдана за Архиєпископа Мстислава, який просився

до неї з порожніми руками? Щось іншого, як би він переходить з Церквою, але Патріарх добре знав, як врешті переконався про це й сам Архиєпископ Мстислав, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді ні з ним, ні без нього під зверхність Царгороду не піде.

Зрозумівши остаточно, що своїм залицянням до Царгороду він нічого не здобув, тільки підкопав під собою ґрунт у Канаді, Архиєпископ Мстислав почав шукати іншого способу, в який, поперше, здобути собі місце в Америці поза Церквою Єпископа Богдана, а подруге — вже з Америки, — дальнє пробувати щастя „увійти в склад Вселенського Православ'я”, як „єпископ-українець в повному розумінні того слова” (див. його лист до о. Гундяка з 15 січня 1949 р.), як уже не через Царгородського Патріарха, то через якого іншого. І такий спосіб, йому здавалось, він знайшов, — а це через пересвяту Архиєпископа Іоана при співучасті Екзарха Александрійської Патріархії, Архиєпископа Христофора. Ця пересвята останнього в Ієрархії УАПЦ з 1921 року, що її „благодатність та святість виконаних нею усіх тайн Церкви” Архиєпископ Мстислав так гаряче три роки перед тим визнавав, — відбулася 27 серпня 1949 року. Про свою пересвяту Архиєпископ Іоан видав спеціальний комунікат, датований 1 вересня 1949 року, в останньому уступі якого між іншим читаємо:

„Ми віримо, що доконане нами (пересвята — СВС) є першим і важним етапом в ділі поєднання (!) всіх в Єдиній Неподільній Православній Церкві Українського Народу тепер принаймні, поза межами Рідної Землі. Для дальших рухів в ділі поєднання всіх — свободна путь. Екзарх Александрійської Патріархії... подав нам братню поміч в подоланню наших утруднень в дусі найчистішої християнської любові, без усяких спроб надати нам якусь свою, чи Патріархії зверхність та зовнішню опіку... Лише, коли ми самі захочемо, ми можемо себе поставити під захист і благословення Александрійської Патріархії з захороненням повної свободи нашого церковного діяння... Зовнішнім знаком такої духовної звязі буде отримування Св. Мира од Патріархії...”

Архиєпископ Мстислав був обурений на Архиєпископа Іоанна, що він у такий спосіб пояснював свою пересвяту. В листі до о. Івана Гундяка з 22 вересня 1949 року, він (Архиєпископ Мстислав) писав про це між іншим таке:

„Дійсно, Вл. Іван зробив недоречно, висилаючи свій друкований лист, з останнього уступу якого користає й о. Савчук: мовляв, вискочив з під Царгороду й тягне до Олександрії. Коротко кажучи — савчуків могила направить... Важніше, однаке, що станеться з розпочатою акцією в ЗДА. Маю відомості, що вже й Вл. Іванові закидають, що зробив все без відома (своєї Церкви — СВС). Йде це, здається, від таких, як о. Лещин, який є в сталому звязку з о. Савчуком. Так само доносять, що дехто з наших священиків (в США — СВС) „не вдоволений”, що Царгород покидається. Хотів було написати й собі листа, але лише на внутрішній вжиток, до нашого духовенства в ЗДА, але коли підрахував, що досі маю зголосення лише від 7-8 парафій, рішив зачекати на наше побачення в початках жовтня...”

6. Резигнація Архиєпископа Мстислава

Пересвята Архиєпископа Іоанна ще більше поглибила розходження між Архиєпископом Мстиславом і нашою Консисторією, яка рішуче осудила як саму пересвяту, так і його участь у ній.

Переконавшись остаточно, що Консисторія за ніяку ціну не погодиться на його плян підпорядкувати Українську Греко-Православну Церкву в Канаді Царгородському чи якому іншому Патріярхові, Архиєпископ Мстислав рішився на драстичний спосіб, в який би приборкати неслухняних „консисторських батюшок”, а це через свою резигнацію, будучи певним, що загал вірних і духовенство стане по його боці, а Консисторію осудить. Заяву резигнації, датовану 15 листопада 1949 року, Архиєпископ Мстислав не зложив на руки Консисторії або адміністратора, але відразу оголосив її у формі пастирського листа, звернено-го „До Всечесного Духовенства і Побожних Вірних Української Греко-Православної Церкви в Канаді”. Лист починається такими словами:

„Доводжу до Вашого відома, що, під тягарем заіснувавших в Церкві не з моєї вини обставин, я змушений був з сьогоднішнім днем зрезигнувати зі становища Архиєпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді і одночасно звільнити Церкву від принятих відносно мене зобовязань, а Духовенство від обовязку поминання мене під час Служб Божих”.

Але хоч в листі сказано, що резигнація входить в силу 15 листопада, то пару днів пізніше Архиєпископ Мстислав охолонув і відложив її до наступного Собору в надії, що Собор його резигнації не прийме. Але Собор, який відбувся 18-20 червня 1950 року, його резигнацію прийняв. Немає тут потреби застосовлятися ширше як над змістом і способом резигнації, так і над поведінкою Архиєпископа Мстислава в часі між резигнацією і Собором, як також і на самім Соборі (це окрема сторінка сумної історії його єпископського служіння в Канаді), але на місці буде зачитувати головніші місця з його листа до Митрополита Полікарпа, датованого 17-го листопада, в якому він, між іншим, пише:

„В прилозі пересилаю відбитку моого останнього листа до Духовенства і Вірних в Канаді, яким повідомляю про свою резигнацію зі становища їхнього Архипастыря. Знаю, що це мое рішення зробить Вам великий біль, але далі було понад мої сили прикривати явний бандитизм моїх консисторських отців, які після обовязуючого статуту мають більші права, як єпископ.

Іван Федорович (Власовський — CBC), який довідався про мое рішення вже після всього, накинувся на мене з цілим арсеналом аргументів, але сьогодні, побувши на річному зізді Колегії Св. Андрея, сам признав, що далі сидіти рядом з бандитами не вільно, а тим більше не вільно далі прикривати оту брудну забаву.

В Америці теж пішло все на виворіть. Вл. Іван рішив перед самим Собором повести агітацію (чого не потребував, бо я й так не претендував бути „головою”) за тим, щоб він одинокий залишився в Америці, й розіслав всім і вся своє „посланіє” і цим... зірвав Собор, що мав відбутися 9-11 грудня (мова про „поєднувачий Собор”, що мав об'єднати Церкву Архиєпископа Іоана з тими парафіями, що відірвалися від Єп. Богдана й приєдналися до Архиєпископа Мстислава — CBC).

Коротко кажучи, на українському церковному ґрунті зараз панує страшна морова хвороба і то з вини лише і тільки нас самих, зокрема з вини отсих з посеред нас, що поза своїм особистим не бачать загального . . .”

Хто це були ті „з посеред нас, що поза своїм особистим не бачать загального”, — не тяжко догадатись. Це Архиєпискіп Іоан, який бажав залишитись головою своєї Церкви, і „консисторські бандити”, які, — обороняючи основні засади Української Греко-Православної Церкви в Канаді і не погоджуючись на її підпорядкування чужій зверхності, — провадили, по словам Архиєпископа Мстислава, — „брудну забаву”.

Поєднаний Собор, про якого Архиєпископ Мстислав згадує в своєму листі до Митрополита Полікарпа, остаточно відбувся 14-15 жовтня 1950 року; він підніс „обєднану Церкву” до стану Митрополії й обрав Архиєпископа Іоана Митрополитом, а Архиєпископа Мстислава його заступником і канцлером Консисторії.

7. Ще одна спроба дістатись до Царгороду

Влаштувавшись в Америці, Архиєпископ Мстислав не переставав добиватись місця у „Вселенськім Православію” і дальше бомбардував Царгородського Патріярха своїми листами, телеграмами та відвідинами. Чи не в наслідок цього бомбардування, Архиєпископ Яковос попав на помисел „об’єднати всіх українців у Західній Півкулі” (очевидно під свою зверхністю) і в цій цілі доручив сербському Єпископові Діонісієві понаписувати листи до українських Ієархів, щоб вони подали інформації про стан своїх Церков та щоб прийшли до Архиєпископа Яковоса на нараду, заповіджену на 26 вересня 1961 року, — „для розгляду всіх документів і уповажнень голів різних Українських Юрисдикцій”, в цілях „визнання Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки та в Канаді”.

Для обговорення цієї пропозиції Архиєпископа Яковоса були скликані наради Ієрархів УГПЦеркви в Канаді й УПЦ в США, які відбулися 23-25 вересня 1961 року, в Нью Йорку. По належній застанові наради пропозицію Архиєпископа Яковоса відкинули, як для Українських Церков та їх Ієрархій понижуючу. Про своє рішення вони повідомили Архиєпископа Яковоса через післанця, яким передали для нього відпис своєї добре умотивованої і гідної постанови, запропонованої представниками Канадійської Церкви. (Див. „Постанова нарад Ієрархів”, ст. 57).

Зате Архиєпископ Мстислав, не чекаючи на спільні наради наших Ієрархів, які вже були заповіджені, написав від себе до Єпископа Діонісія довгого листа, датов. 14 вересня 1961 року, в якому не ограничився лише до опису сучасного стану УПЦ в США, про що саме Єпископ Діонісій запитував, але в додатку оповів про свої заходи **об'єднати Українські Православні Церкви під зверхністю Царгородської Патріярхії** та про свою участь у пересвяті Архиєпископа Іоана, про яку пише ось що:

„Побачивши в Канаді зріжничкованість поглядів на справу канонічності хіротонії Архиєпископа Іоана поміж священством (такої зріжничкованості рішуче не було — СВС) і довідавшись про таку ж зріжничкованість поміж духовенством у США, я зрозумів, що для добра Церкви і її вірних, треба зробити все, щоб усунути саму причину того зріжничковання. Для цього нав'язав контакт з екзархом Вселенської Патріярхії Архиєпископом Атенагорасом, теперішнім Вселенським Патріярхом. Наші зустрічі і розмови в р.р. 1948 і 1949 давали підставу вірити, що справу Архиєпископа Іоана Теодоровича, з Божою допомогою (!) і при помочі Архиєпископа Атенагораса, дастесь корисно для Церкви полагодити. Архиєпископ Атенагорас запевняв про його прихильність як до особи Архиєпископа Іоана Теодоровича, так і про бажання довести до прихильного і позитивного полагодження цілії справи Вселенською Патріярхією. Та, несподівано його покликано на престол Вселенського Патріярха і з його виїздом до Фанари в Істамбулі, на мої листи ще з р.р. 1949-1950 я ще й досі не одержав від нього жодної відповіді . . .

Зростаючий все в р.р. 1949-1950 приїзд до США нової української еміграції з Європи, наказував думати про її релігійну обслугу. Спеціально треба було подбати про те, щоб духовенство і вірні з нової еміграції не були втягнуті в конфлікти тими, які квестіонували канонічний стан Архиєпископа Іоана Теодоровича і використовували цей стан для своїх особистих цілей, розбиваючи церковне життя. Байдужність до цієї справи Вселенської Патріярхії, яка не хотіла, чи може не зуміла, добавити вагу проблемі і великої сили українського православного церковного руху в США і Канаді та потурила тим, що розбивали цей живий рух і цим відсували сотки тисяч дітей Православної Церкви від себе, наказували владно — шукати помочі де інде і то негайно. Таку поміч подала Александрійська Патріярхія, екзарх якої Архиєпископ Христофор, разом зі мною, довів до повного канонічного оформлення єпископського сану Владики Іоана Теодоровича, через повний чин єпископської хіротонії, яка і відбулася в екзаршій катедральній Церкві св. Константина і Елени на Бронксі в Нью Йорку, дня 27. VIII 1949 р.”

Наведений вгорі витяг з листа Архиєпископа Мстислава може послужити, як зразок плавування та пониження себе перед чужими... Українська Православна Церква, яка, по словам Архиєпископа Мстислава, має „сотки тисяч дітей”, — просить захисту в чужого єпископа, який, через власні клопоти з Сербською Патріярхією, — сам потребує допомоги й захисту!

Щоб Єпископові Діонисієві ще більше заімпонувати, Архиєпископ Мстислав додає до свого листа такий брехливий „пост скрипту” про Колегію Св. Андрея в Вінніпезі:

„При Українській Православній Церкві в США існує Колегія Св. Андрея, як учбова установа, яка виховує священиків для США і Канади”.

Вінніпег,
26 травня 1972 р.

о. С. В. Савчук

УСТРІЙ І СКЛАД ВСЕЛЕНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

1. Устрій Вселенської Православної Церкви:

Вселенська Православна Церква (або: Східня Православна Церква) складається з **автокефальних**, цебто самостійних чи помісних Церков, кожна з яких має власний провід, не підлягає ніякій іншій зверхній церковній владі і провадить своїми справами цілком незалежно.

В проводі автокефальної Церкви стоїть її голова, — єпископ з вищою церковною рангою, якого вона сама собі вибирає. Голови автокефальних Церков, під оглядом влади, **є собі рівні**, без огляду на те, який титул вони носять — патріярха, митрополита чи архиєпископа, — а різняться між собою лише перевагою чести. Так, наприклад, хоч усі патріархи собі рівні, Царгородському патріярхові належиться між ними перше місце, цебто — він є перший між рівними.

2. Патріярхати:

Автокефальні Церкви, яких голови носять титул патріярха, називаються патріярхатами. Патріярхатів є вісім:

1. Царгородський або Вселенський,
2. Александрійський,
3. Антіохійський,
4. Єрусалимський,
5. Московський,
6. Сербський,
7. Румунський і
8. Болгарський.

3. Інші автокефальні Церкви:

Крім патріярхатів, є ще інші автокефальні чи помісні Церкви, яких голови носять титул митрополита (митропо-

лія), архиєпископа (архиєпископія), або ще який інакший, залежно від місцевої традиції та мови. Такими Церквами є:

- (а) Православна Церква на острові Кипрі, голова — архиєпископ.
- (б) Православна Церква Греції, голова — архиєпископ.
- (в) Православна Церква Грузії, голова — католікос.
- (г) Православна Церква в Польщі, голова — митрополит.
- (г) Православна Церква в Албанії, голова — митрополит.

4. Автономні Церкви:

Крім Церков автокефальних, є ще Церкви **автономні**. Це ті Церкви, які хоч і мають певну самоуправу, однаке їхні єпархії є підлеглі або залежні від інших Церков. Такими автономними Православними Церквами є: Фінляндська, Чехословацька, Естонська, Латвійська, Литовська та деякі інші.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

1. Від Охрещення Русі (України) до 1686 р. Українська Православна Церква, з Київським митрополитом на чолі, була під канонічною юрисдикцією (зверхностю) Царгородського патріярха. В тому ж 1686 р. Царгородський патріярх зрікся своєї зверхності й Українська Церква була силою приєднана до Московського патріярхату.

2. Уряд Української Народної Республіки своїм декретом з 1 січня 1919 року проголосив, що Українська Православна Церква має бути автокефальна, і з цього акту починається нова — автокефальна доба Української Право-

славної Церкви. Несправна три роки пізніше Всеукраїнський Собор, що відбувся 14-30 жовтня 1921 року в Києві, відновив українську православну ієрархію, з Митрополитом Василем Липківським на чолі, та проголосив, що Українська Православна Церква „є автокефальна, ніякому духовному урядові інших православних церков не підлягає і сама порядкує своїм життям за провідництвом Святого Духа”. (Див. Діяння Всеукраїнського Православного Собору 1921 р.).

Як відомо, Українська Автокефальна Православна Церква з 1921 року була комуністичною владою цілковито знищена, при чому згинуло понад 30 єпископів, понад 2000 священиків та велика кількість вірних.

3. Під час другої світової війни, а саме в 1942 р., в часі окупації України німецькими військами, для Церкви в Україні був висвячений новий єпископат, якого очолив архиєпископ Луцький Полікарп, як „Тимчасовий Адміністратор Православної Автокефальної Церкви на звільнених землях України”. Адміністратором Владику Полікарпа призначив Варшавський Митрополит Діонісій „на просьбу української громади, зорганізованої в Церковні Ради на Волині”. (І. Власовський, „Нарис історії Української Православної Церкви”, т. IV, ч. 11, ст. 214). Але коли війна закінчилась і совіти знову окупували Україну, весь єпископат виємігрував до Німеччини, де були маси українських біженців (скитальців), і там оформив себе, як єпископат „Української Автокефальної Православної Церкви на еміграції”.

Починаючи з 1947 р., члени цього єпископату, крім Митрополита Полікарпа й Архиєпископа Ніканора, виємігрували до інших країн, а саме: Архиєп. Мстислав — до Канади (на запрошення УГПЦК); Архиєп. Сильвестр — до Австралії; Єп. Платон — до Канади (до дочки); Архиєп. Михаїл — до Канади (на запрошення УГПЦК); Єп. Вячеслав — до США (там приєднався до Російської Церкви); Єп. Ігор — до США (створив собі свою церковну організацію з кількох громад); Єп. Григорій — до США (гл.

більше про нього вдолині); Єп. Володимир — до США (приєднався до УПЦ в США); Єп. Геннадій — до США (зразу був у складі ієрархії УПЦ в США, а пізніше з неї вийшов). Із названих членів єпископату УАПЦ на еміграції, оці вже упокоїлися: Митр. Полікарп, Митр. Ніканор, Єпископи: Вячеслав, Платон, Ігор, Володимир.

ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В ПОЛЬЩІ

В жовтні 1940 р. в Автокефальній Православній Церкві в Генеральному Губернаторстві (частина Польщі окупована німцями), очоленої тоді митрополитом Діонисієм, був висвячений в єпископи Проф. Іван Огієнко, з чернечим ім'ям Іларіон, і був відразу піднесений до сану Архієпископа (пізніше митрополита) Холмського і Підляського. В лютому 1941 р. був висвячений другий український єпископ для цеї Церкви — Палладій (о. Петро Відібіда-Руденко). Митр. Іларіон та Арх. Палладій по закінченню війни також виємігрували на захід — Іларіон до Швейцарії, Палладій до Німеччини, — але до єпископату УАПЦ на еміграції не включилися.

В 1947 р. Митр. Іларіон прибув до Вінніпегу, на запрошення громади Св. Покрови, а Архиєп. Палладій виємігрував до США й там створив свою власну церковну формацию з кількох громад.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

1. Українська Греко-Православна Церква в Канаді

Була зорганізована на Церковному З'їзді 18-19 липня 1918 року в Саскатуні, — на засадах повної соборноправності й автокефальності. Першим її єпископом був Митрополит Германос з Антіохійської Патріархії. В 1924 ро-

ці на його місце був обраний Архиєпископ Іоанн Теодорович, який очолював Церкву аж до часу його резигнації в 1947 році. Восени того ж року правлячим єпископом був обраний Архиєпископ Мстислав. Десятий Собор Церкви, що відбувся в червні 1950 року, прийняв його резигнацію та виніс постанову, що до часу заповнення місця правлячого єпископа Церква вважає своїм духовним покровителем Митрополита Полікарпа.

Надзвичайний Собор Церкви, що відбувся в серпні 1951 року, підніс Церкву до статусу митрополії, й обрав Митрополита Іларіона на становище її Первоієпарха з титулом Митрополита Вінніпегу і всієї Канади. Архиєпископа Михаїла цей Собор обрав заступником Митрополита.

В червні 1969 року Українська Греко-Православна Церква в Канаді прийняла під свою духовну опіку Епархію Української Автокефальної Православної Церкви в Австралії, яку до того часу очолював Архиєпископ Сильвестр.

2. Українська Православна Церква в США

Почала організуватись в початках 20-их років, спровадивши в 1924 р. з України Архиєп. Іоана Теодоровича, одного з ієрархів висвячених на Київському Соборі в 1921 р. До УПЦ в США належить також місійна Церква в Полудневій Америці, якою опікується Єп. Іов (Скаkal'ський), з осідком в Куритибі, Бразилія.

Митрополит Іоан упокоївся 3 травня 1971 року, й 7-ий Собор УПЦ в США, що відбувся в жовтні того ж року, обрав на його місце Владику Мстислава.

3. Українська Православна Церква в Америці

Зорганізувалася в 30-их роках як частина Грецької Архидієцзії в Північній Америці, в юрисдикції Царгородської Патріярхії. Первішим її єпископом був Єпископ Богдан Шпилька. В 1948 році частина священиків і парафій

відлучилася від Єп. Богдана її обрали своїм духовним зверхником Архиєп. Мстислава (який тоді ще був правлячим єпископом УГПЦК), але Царгородський Патріярх того обрання не затвердив. Пізніше, в 1950 році, ці священики її парафії, разом з Архиєпископом Мстиславом, об'єдналися з Архиєпископом Іоаном.

По смерті Єп. Богдана на його місце прийшов Єп. Андрій Кущак, який, як і його попередник, знаходиться в канонічній зверхності грецького Архиєпископа в Нью Йорку. Багато парафій ця Церква не має. В Канаді має три: в Ріджайні, Вінніпезі і Тандер Бей (бувши Фт. Віллям).

4. Українська Автокефальна Православна Церква на Еміграції

По смерті Митр. Полікарпа цю Церкву очолював Митр. Ніканор, який упокоївся в березні 1969 року. У віресні того ж року Надзвичайний Собор цеї Церкви обрав на його місце Архиєп. Мстислава, надавши йому титул: „Архиєпископ Київський і Переяславський, Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви”.

УАПЦ на еміграції охоплює парафії в Німеччині, Франції, Бельгії та в Англії. Її тепер очолює Єпископ Орест Іванюк, під зверхністю Митрополита Мстислава. До УАПЦ на еміграції зачислює себе також частина УАПЦ в Австралії, яку до його смерті в березні 1971 року, очолював Єпископ Донат.

5. Українська Автокефальна Православна Церква (Соборноправна)

УАПЦ (Соборноправна) постала в Німеччині в 1947 році, як відламок УАПЦ на еміграції, в наслідок так званого „Ашаффенбурзького розколу”, спричиненого привільниками „канонів 1921 року”, тобто канонів, які були схвалені на Всеукраїнському Православному Соборі в Києві.

ві в 1921 році. Більшість з цих канонів, як таких, що вкладалися серед особливих відносин, — для церковного життя у вільному світі не надаються і навіть самі „соборноправники” їх не придержуються, але все одно і далі рекламиють себе „оборонцями” та „захисниками” канонів з 1921 року. Церкву цю очолює Єпископ Григорій, який живе в Чікаго, та якому Четвертий Еміграційний Собор УАПЦ, що відбувся в грудні 1971 року, надав такий титул: „Четвертий Митрополит Київський і всієї України Української Автокефальної Православної Церкви відродженої 1921-го року в Києві”. (Див. „Батьківщина”, ч. за грудень 1971 р.).

В жовтні 1969 року, для парафій УАПЦ (Соборноправної) в Європі, був висвячений єп. Іван (о. Іван Гриценко) з титулом: „Єпископ Лондонський, вікарій Зверхника УАПЦ(Соборноправної) на Західну Європу”.

**ПОСТАНОВА НАРАД ІЕАРХІВ
УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ
У КАНАДІ І США
23-25 вересня 1961 р.
Нью Йорк, Н.Й.**

Спільні наради Ієархів Української Греко-Православної Церкви в Канаді та Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки відбулися в днях 23, 24 і 25 вересня 1961 року в місті Нью Йорку. Учасники нарад, поза розглядом інших справ, належно застновились також над змістом листів Впреосвящ. Яко в а, Архиєпископа Грецької Православної Архідієцезії Північної і Полуд-

невої Америки, датованого 22 серпня 1961 року, та Преосвяще. Діонісія, Єпископа Сербської Східної Православної Дієцезії в США і Канаді, датованого 9 вересня 1961 року, які вони розіслали до Ієрархів згаданих Українських Православних Церков у Сполучених Штатах Америки та Канаді, та в яких Архиєпископ Яковос запрошує Представителів тих Церков прибути на наради, що їх скликує Комісія з п'ятьох єпископів, вибрана так званою „Конференцією Канонічних Православних Єпископів в Америках”, „для розгляду всіх документів і уповажнень голів різних Українських Юрисдикцій” (лист Архиєпископа Яковоса), та для перевірення важливостей канонічності Українських Православних Єпископів в Сполучених Штатах Америки та в Канаді” (лист Єпископа Діонісія) в цілях „об'єднання всіх українців у Західній Півкулі” (лист Архиєпископа Яковоса) та „визнання Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки та в Канаді” (лист Єпископа Діонісія), — яка то нарада мала відбутися 26 вересня 1961 року, в Грецькій Православній Дієцезії, 10 Іст 79 стріт, в Нью Йорку.

Всебічно розглянувши зміст вище згаданих листів, наради Ієрархів Української Православної Церкви 23-25 вересня ц.р. постановили:

1. Висловити щиру подяку Впреосвяще. Архиєпископові Якову, Преосвяще. Єпископові Діонісію та іншим членам їх Комісії, а також „Конференції Православних Канонічних Єпископів” за їх братерське заінтересовання Українською Православною Церквою та за їх бажання допомогти їй об'єднати всіх українців під її Покров.

2. Повідомити згадану Комісію, а через неї і „Конференцію Православних Канонічних Єпископів” про слідуоче:

- a. Українська Православна Церква ще від 1957 року вже є духовно об'єднана і складається з таких місцевих Церков: Української Греко-Православної Церкви в Канаді, очоленої Митрополитом Іларіоном; Української Православної Церкви в Сполучених Штатах Америки, очоленої Митрополитом Іоанном, та Україн-

ської Автокефальної Православної Церкви на Еміграції в Європі, очоленої Митрополитом Никанором.

Кожна із цих трьох Церков живе своїм власним життям, як Церква в окремій державі, але, хоч адміністративно самостійні, усі вони становлять собою одну духовну неподільну цілість і у важливих справах завжди спільно виступають, як члени єдиної Української Православної Церкви.

Ті українські православні єпископи, які відірвалися від одної із цих трьох митрополій об'єднаної Української Православної Церкви, або які не вважають свою Церкву незалежною, а визнають над собою іншу, ненадзвичайною юрисдикцією, такі єпископи не мають за собою Українського Народу і мають у себе дуже мало вірних або й зовсім їх не мають. Такі єпископи тепер до об'єднаної Української Православної Церкви не належать.

- б. Українська Греко-Православна Церква в Канаді і Українська Православна Церква в Сполучених Штатах Америки повстали на теренах вільних Канадської та Американської Держав волею українського населення цих держав, як вияв його внутрішньої духовної потреби, без сторонніх впливів і без допомоги з боку будь-яких інших Православних Церков, і повстала так, як творилися місцеві початкові Церкви, і тому мають повне право і конечну потребу на самостійне існування і розвиток на засадах повної автокефалії. Згідно з цим Українська Греко-Православна Церква в Канаді та Українська Православна Церква в Сполучених Штатах Америки, як Церкви місцеві, згідно з 34 Апостольським Правилом, уважають себе, у відношенні до інших Православних Церков, автокефальними.
- в. Українська Православна Церква є частиною Єдиної, Святої, Соборної і Апостольської Церкви, Головою якої є Господь Бог наш Ісус Христос; вона заховує догматичну єдність з усіма іншими Православними Автокефальними Церквами та провадить своє життя на основі Слова Божого, в Святім Письмі поданого, та Св. Передання, що міститься в Правилах і Догматах Сімох Вселенських Соборів.
- г. Українська Православна Церква вважає себе сестрою всіх інших Православних Церков вільного світу і ба-

жає бути з ними у молитовному єднанні; Вона бажає жити й співпрацювати з ними для Слави Божої, для добра Святого Православія та для спасіння вірних; Вона готова співдіяти з ними у всіх справах, що є спільні для всіх Православних Церков.

- г. Українська Православна Церква є Церква вповні канонічна і тому Вона не може годитися, щоб сторонні, а тим самим некомпетентні для Неї чинники квестіонували її канонічність, або присвоювали собі право виносити оусд про канонічність її Ієрархів. Українські Православні Ієрархи, зібрани на цих нарадах, висловлюють свою глибоку пошану як до окремих членів „Конференції Канонічних Православних Єпископів”, так і до окремих членів покликаної нею вище згаданої Комісії, але рівночасно мусять заявити, що вони не вважають цю Комісію компетентною виносити осуд про канонічність Української Православної Церкви, або перевірювати важливість та канонічність її Ієрархів. Як „Конференція Канонічних Православних Єпископів”, так і назначена нею Комісія не мають у своєму складі ні Ієрархів, ні представників Української Православної Церкви, себто не мають ніякого відношення до Неї, але разом з тим присвоюють собі не належне ім право перевірювати її та, правдоподібно, видавати свою опінію про її канонічність, і це саме тоді, коли, як загально відомо, навіть між деякими членами „Конференції Канонічних Православних Єпископів” канонічні відношення ще досі не є вповні унормовані.

3. Беручи все повище під увагу, наради Українських Православних Ієрархів 23-25 вересня 1961 року уважають, що на вище згадане засідання, яке було скликане згаданою Комісією на день 26 вересня 1961 року, якщо воно мало б відбутися в такому характері, як було проголошene, запрошені на нього Українські Православні Ієрархи не можуть піти, ні брати в ньому участі. Натомість, Українські Православні Ієрархи є приготовані відбути неофіційну зустріч з членами Комісії для братерського обговорення та вияснення всіх тих питань, які можуть інтересувати Ієрархів з обох сторін, а зокрема про братерську кооперацію усіх автокефальних чи національних Православних Церков у справах поширення та зміцнення Святого

Православія в Західній Півкулі та взагалі по всьому світі. Така зустріч могла б бути плідною підготовчою передумовою для евентуальної офіційної зустрічі.

† Митрополит І л а р і о н.

† Митрополит Іоанн.

† Архиєпископ М и х а ї л.

† Архиєпископ М с т и с л а в .

† Єпископ А н д� е й .

Протопресвітер др. С. В. Савчук.

Протопресвітер Л. Веселовський.

НОМЕНКЛЯТУРНІ ПОЯСНЕННЯ (Скорочення церковних назв)

1. Українська Греко-Православна Церква в Канаді (УГПЦ в Канаді; УГПЦерква в Канаді, УГПЦК).
 2. Українська Православна Церква в Сполучених Штатах Америки (УПЦ в США; УПЦерква в США).
 3. Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ; УАПЦерква).
 4. Українська Православна Церква в А м е р и ц і (УПЦ в Америці).
 5. Українська Автокефальна Православна Церква на еміграції, також: „на чужині” або „в екзилі” (УАПЦ на еміграції; УАПЦ на чужині; УАПЦ в екзилі).
-

ДЖЕРЕЛЬНІ ПОЯСНЕНИЯ **(Часописи)**

1. „Вільна Думка”, тижневик, виходить в Сіднеї, Австралія.
 2. „Вісник”, пресовий орган УГПЦ в Канаді, виходить 1-го і 15-го кожного місяця в Вінніпезі.
 3. „Свобода”, щоденник, орган Українського Народного Союзу, виходить в Джерзі Сіті, Н.Й.
 4. „Народна Воля”, тижневик, орган Укр. Робітничого Союзу, виходить в Скрентоні, Па.
 5. „Наша Батьківщина”, православний часопис, виходить три рази на місяць в Нью Йорку.
 6. „Новий Шлях”, пресовий орган Укр. Нац. Об'єднання (УНО), тижневик, виходить в Вінніпезі.
 7. „Рідна Церква”, православний церковно-релігійний квартальник, орган УАПЦ на чужині, виходить в Німеччині.
 8. „Українець в Австралії”, незалежний двотижневик, виходить в Мелборні, Австралія.
 9. „Український Православний Вісник”, колись місячник, тепер квартальник, орган УПЦ в Америці, виходить в Джамайці, Н.Й.
 10. „Українське Православне Слово”, місячник, пресовий орган УПЦ в США, виходить в Бавнд Бруку, Н. Дж.
-

